

200 ANYS DE LLUITA FEMINISTA

Els orígens del sufragisme i
el difícil camí cap a la
igualtat.

Agraïments

Aquest treball no hauria estat possible sense el suport de totes aquelles persones que han estat presents durant aquest llarg trajecte.

En primer lloc, vull agrair a la meva tutora del Treball de Recerca, per la seva orientació constant i el seus consells que han estat essencials per portar a terme el meu treball.

També agraeixo el suport del Programa Argó de la Universitat Autònoma de Barcelona, que m'ha proporcionat un gran nombre de fonts i consells.

A part d'això, vull donar les gràcies a les polítiques: Erika Quintero, Ester Franco, Marta Jofra i Olga Arnau que han participat en les entrevistes i que m'han ajudat a entendre millor el paper de la dona dins la política actual.

Finalment, agraeixo els consells d'un gran amic i el suport incondicional dels meus pares, que m'han fet costat des del primer moment.

Abstract

Aquest projecte pretén descriure i analitzar la història del moviment feminista, i esbrinar per què, després de tants anys, la societat encara no ha aconseguit un estat d'igualtat. Inclou investigacions històriques sobre el moviment sufragista britànic, que va marcar la base dels moviments feministes actuals. També inclou informació sobre el moviment actual a Espanya, estadístiques polítiques i entrevistes a dones polítiques. Mostra com les sufragistes van ser una part essencial de la història de les dones, però també com el vot no va ser la solució definitiva per acabar amb la desigualtat, perquè les arrels del problema no només es troben en la legislació. La conclusió d'aquesta tesi presenta que hi ha problemes que no s'han abordat encara, com ara els prejudicis que sempre han hagut d'afrontar les dones i que és aquí on rau el principal problema. D'aquesta manera, el problema principal es troba en les bases d'una societat, que, com si fos un arbre, té les arrels malaltes de patriarcat.

Este proyecto pretende describir y analizar la historia del movimiento feminista, y averiguar por qué, después de tantos años, la sociedad todavía no ha logrado un estado de igualdad. Incluye investigaciones históricas sobre el movimiento sufragista británico, que marcó la base de los actuales movimientos feministas. También incluye información sobre el actual movimiento en España, estadísticas políticas y entrevistas a mujeres políticas. Muestra cómo las sufragistas fueron una parte esencial de la historia de las mujeres, pero también cómo el voto no fue la solución definitiva para acabar con la desigualdad, porque las raíces del problema no sólo se encuentran en la legislación. La conclusión de esta tesis presenta que hay problemas que no se han abordado todavía como los prejuicios que siempre han tenido que afrontar las mujeres, y que es ahí donde radica el principal problema. De este modo, el principal problema se encuentra en las bases de una sociedad, que, como si fuera un árbol, tiene las raíces enfermas de patriarcado.

This project aims to describe and analyse the history of the feminist movement, and find out why, after so many years, society has still not achieved a state of equality. It includes historical research into the British suffragist movement, which underpins current feminist movements. It also includes information about the current movement in Spain, political statistics and interviews with female politicians. It shows how the Suffragettes were an essential part of women's history, but also how the vote was not the final solution to ending inequality, because the roots of the problem do not only lie in legislation. This thesis shows that there are still issues that have not yet been dealt with, the main one being the prejudices women have always had to face. Therefore, the problem lies with society itself, a metaphorical tree whose roots have been damaged by patriarchy.

Índex

Introducció	5
1. Marc Teòric	7
1.1. Context històric de la lluita sufragista britànica	7
1.1.1. Antecedents i context de les primeres sufragistes	7
1.1.2. The National Union of Women's Suffrage. "Votes for mothers."	8
1.2. El naixement de les <i>Suffragettes</i>	12
1.2.1. Emmeline Pankhurst; "La terrorista més perillosa de totes"?	12
1.2.2. The Women's Social and Political Union. "Deeds not words"	13
1.2.3. Violència contra les <i>Suffragettes</i> : atac al gènere o al moviment?	15
1.2.4. Com eren les dones que hi participaven? Diversitat dins el moviment	18
1.2.5. Les dones i la Primera Guerra Mundial	19
1.3. Anàlisi argumentària	21
1.4. Comparació amb altres moviments sufragistes de l'època.	25
1.4.1. N'hi ha? On?	25
1.4.2. "El moviment sufragista" espanyol	25
1.5. Actualitat del dret de vot femení	28
1.5.1. Països on la dona té el dret a vot i pot votar de manera lliure	28
1.5.2. Països on la dona té el dret a vot però no pot votar de manera lliure	28
1.5.3. Països on la dona no té el dret a vot i no pot votar de manera lliure	31
1.6. L'evolució del sufragisme: Què va passar després?	32
2. Part pràctica. – El dret al sufragi femení és la solució principal per acabar amb la desigualtat de gènere?	34
2.1. S'ha aconseguit la igualtat a partir del sufragi femení?	34
2.2. El moviment feminista en l'actualitat: la lluita continua.	37
2.2.1. Tipus de feminismes.	37
2.3. El moviment feminista dins la política espanyola: estadística de la representació femenina. ...	40
2.4. Opinió de polítiques vilanovines	43
2.4.1. Olga Arnau. - Esquerra Republicana de Catalunya	43
2.4.2. Ester Franco. - Som VNG.	44
2.4.3. Marta Jofra. – Capgirem Vilanova i la Geltrú – CUP	44
2.4.4. Erika Quintero. – Ciutadans – Partido de la Ciudadanía	45
Conclusions	46
Bibliografia	47

Introducció

Des de ben petita m'he sentit atreta pel moviment feminista i tot el que suposa. Realment la idea que algú no hi doni suport em crea una forta sensació de malestar, ja que quan busquem el significat de feminisme al diccionari¹, la definició és ben clara: “*Moviment social que denuncia la submissió tradicional de les dones als homes i promou l'equiparació de drets entre els dos gèneres.*” Per tant, si és un moviment que cerca la igualtat, per què té tants adversaris?

La meua àvia sempre deia que aquell qui no defensava els drets de la dona era ignorant, ignorant perquè no coneixia veritablement la història de la lluita feminista, perquè no volia anar més enllà del que li havien ensenyat a casa. Aquesta afirmació em va afectar moltíssim i em vaig adonar que en el fons jo era una hipòcrita, perquè tampoc coneixia el rerefons de la història de la dona ni de la seva lluita dins d'una societat patriarcal.

Però, realment, conèixer la història de la dona és més complicat del que sembla. A l'escola i al nostre dia a dia no en parlem gairebé gens i la majoria de personatges importants que estudiem són homes. Però això vol dir que no hi van haver dones que van ajudar a fer canvis en la nostra societat? Gràcies a la investigació i la recerca podem saber que aquesta afirmació no és veritat. Les dones tenen una història igual de complexa que els homes però a la vegada molt diferent pel que fa a la seva experiència durant el temps. És aquesta diferència la que fa que sigui tan important estudiar el passat de la meitat de la població, una població que fins fa poc ha estat tractada com “l'altra” dins la història de la humanitat.

A partir d'aquí, vaig voler informar-me més sobre el tema i endinsar-me dins el món de la història de la dona. Quan vaig topar-me amb l'època contemporània, vaig sentir una atracció instantània cap el moviment sufragista i més concretament el britànic, amb les *Suffragettes*. Les dones britàniques van ser les que més van destacar en aquesta lluita cap el dret del vot i van ser les que van impulsar el feminisme actual. Però a l'intentar parlar sobre aquest tema amb gent del meu voltant, em vaig veure estancada, ja que ningú coneixia la història del sufragi femení, i tampoc li interessava. No entenia, i segueixo sense entendre, com a la gent li pot importar tant poc saber qui van ser les primeres que van aconseguir fer canvis polítics dins la nostra societat. Si no fos per elles, segurament no estariem on estem ara i crec que de vegades ens oblidem, des de la nostra perspectiva privilegiada, el que es va arribar a patir.

Per això mateix, he decidit fer el meu Treball de Recerca sobre el moviment sufragista com a arrel del moviment feminista actual. En aquest treball vull, en primer lloc, visibilitzar a aquestes dones i, a més a més intentar entendre les raons per les quals encara no hem arribat a la igualtat després de tants anys de lluita. Tot i que la situació és millor que fa dos-cents anys, encara ens queda molt de camí per endavant.

Amb aquest objectiu, m'he proposat fer una recerca històrica endinsant-me dins el moviment sufragista britànic, i, a continuació, l'espanyol (tot i ser a més petita escala). Dins d'aquesta recerca vull conèixer el rerefons de la societat en aquell moment i la importància de les dones que hi participaven per fer un projecte evolutiu i entendre el procés que van seguir per aconseguir el dret a vot. A més a més vull explicar com ha evolucionat aquest moviment fins el que és conegut ara com el moviment feminista,

---

¹ *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans. Edició 2007.

un que té moltíssim de poder dins la societat. Pel que fa a la part més pràctica, m'interessaria indagar en

el feminisme dins la política actual i veure com les coses han canviat per les dones, però sobretot vull intentar entendre el que ens falta per arribar a la igualtat. D'aquesta manera, opto per fer una estadística de la participació de la dona en la política i entrevistes a polítics vilanovines per saber la seva opinió.

No sé amb què em trobaré durant aquest llarg trajecte, però tinc clar que és un tema que m'interessa i, per tant, m'esforçaré el màxim per aconseguir el meu propòsit. L'única cosa que sé segur és que és imprescindible conèixer el passat de la lluita feminista per entendre el nostre present.

1. Marc Teòric

1.1. Context històric de la lluita sufragista britànica.

1.1.1. Antecedents i context de les primeres sufragistes.

*“What draws men and women together is stronger than the brutality and tyranny which drives them apart” –
Millicent Fawcett.*

*“El que uneix als homes i a les dones, és més fort que la brutalitat i la tirania que els separa.” –
Millicent Fawcett*

En primer lloc, s’ha de tenir clar que arreu del món les dones només van començar a plantejar-se el fet de reivindicar el dret a vot en el moment que van veure possible aconseguir-ho; més concretament, en el moment que la democratització va començar a ser un tema de discussió entre els homes.

En el cas del Regne Unit, va ser a principis del segle XIX quan es va començar a parlar del tema. Fins aleshores, el paper de la dona a la casa victoriana havia sigut simple: servia per cuinar, netejar, tutelar els fills i procrear. Però l’impacte de la Revolució Industrial (1760-1840) va canviar a gran escala el rol de la dona, ja que es va veure involucrada per primer cop en la vida pública. Dones de classe mitjana de tot arreu van anar a treballar a fàbriques, normalment tèxtils i va ser allà, durant els torns sense descans, que van començar a tastar el que era la llibertat i la vida fora de casa. Amb aquesta nova llibertat i consciència del que era el món exterior, van debatre sobre qüestions polítiques i socials, que van despertar una sensació d’insatisfacció entre les treballadores. Aquesta insatisfacció política per part de les dones seria la que acabaria desencadenant la lluita sufragista.

La primera apologia² que defensava i justificava el dret de sufragi de la dona va ser *“An Appeal of One Half the Human Race, Women, Against the Pretensions of the Other Half, Men, to Retain them in Political and thence in Civil and Domestic Slavery”* escrita per Anna Wheeler i William Thompson l’any 1825. En aquest text, els autors van fer una crítica del discurs de James Mill, qui defensava que les dones no necessitaven el dret a vot perquè els seus interessos havien d’estar a càrrec dels seus pares i marits. Wheeler va fer un discurs contraatacant aquest punt de vista i demanant que dones de totes les nacionalitats s’adonessin de l’opressió que estaven patint i que unissin forces per defensar la seva causa. D’aquesta manera, es podria dir que aquí trobem els primers indicis d’una crida per un moviment feminista internacional.

A partir d’aquest moment, quan realment la ciutadania es va començar a adonar de la necessitat del sufragi femení, va ser després de la Llei de Reforma del 1832. Aquesta reforma va ser un pas per al moviment de sufragi masculí, ja que va ampliar bastant el dret a vot de l’home. Fins aleshores, només podien votar aquells que tenien una gran quantitat de propietats, però, gràcies a la reforma, els qui posseïen un petit terreny, una granja o una botiga també van rebre aquest dret. No obstant, a l’hora de redactar la llei, van cometre un error greu en definir un votant com una “persona masculina”, ja que va ser aquí on es va deixar constància de la marginació total de la dona dins l’esfera política. Aquest va ser un fet detonant que va fer créixer el moviment sufragista i el seu sentiment de discriminació.

Gràcies a això, es van començar a crear petits comitès i organitzacions per donar suport als drets de la dona, com ara el *Women’s Suffrage Committee*, que l’any 1865 va proposar una petició pel dret de

---

² Discurs, escrit, justificatiu en defensa d’alguna cosa.

sufragi femení, i que en només dues setmanes va rebre la firma de 1500 dones. Entre els personatges més destacats cal mencionar Barbara Leigh Smith-Bodichon, Emily Davies i Jessie Bouchereutt.

En aquell moment, els qui estaven al poder eren els conservadors i s'oposaven a fer una reforma parlamentària, però van acabar cedint per por que els votants reaccionessin en contra i es radicalitzessin, passant-se als liberals. D'aquesta manera, es va fer la Segona Llei de Reforma l'any 1867. En aquesta segona reforma, es va cedir el dret a vot a tots aquells agricultors propietaris i inquilins amb una quantitat de terres mínima. Gràcies a això, la quantitat d'habitants que podien votar a Anglaterra i Gal·les va augmentar del milió als dos milions.

Aquí, John Stuart Mill (el fill de l'abans esmentat James Mill, que en la seva campanya electoral ja havia defensat el sufragi de la dona) i Henry Fawcett (que va acabar sent el marit de la sufragista Millicent Garrett Fawcett) van presentar una petició a la Cambra dels Comuns i van demanar les mateixes condicions pel dret de vot de la dona que pel de l'home, canviant la paraula "home" votant a "persona" votant. En teoria, aquesta iniciativa era un important pas endavant, però tenint en compte que en aquell moment els únics homes que podien votar eren aquells que tenien propietats, molt poques dones haurien obtingut el dret de vot; ni tan sols haurien pogut votar les dones casades, ja que les seves propietats no eren oficialment seves sinó del seu marit. Això s'entén millor quan es considera que en aquell moment la societat vivia sota la doctrina legal del *couverture*³, on la dona perdia tots els seus drets i obligacions el moment en què es casava. D'aquesta manera només haurien pogut votar les dones solteres i amb propietats, que formaven un percentatge mínim de la població britànica. Això va demostrar que fins que no hi hagués igualtat de classes, el dret de vot de la dona seria una simple il·lusió. La petició al Parlament va rebre 73 vots a favor, però no van ser suficients per guanyar davant els 196 vots en contra.

Després del rebuig del Parlament, les tensions van créixer i es pot dir que va ser un dels fets detonants que van fer esclatar el sufragisme com a moviment nacional. A partir d'aquí, encara l'any 1867, la feminista Lydia Becker va fundar la primera gran organització que lluitava solament pels drets de vot de la dona: *The National Society for Women's Suffrage*. L'any 1884 es va aprovar la Tercera Llei de Reforma amb els liberals al poder. El primer ministre, William Gladstone, era partidari de reduir els requisits a l'hora de votar de la població masculina, ja que volia ampliar el dret a vot. Tot i així, estava en contra de permetre que les dones votessin i va dir que si el Parlament acceptava la demanda de les sufragistes el govern dimitiria. D'aquesta manera, va fer molt per als homes i va aconseguir el dret de vot per sis milions d'habitants més, però per desgràcia no va fer res per a les dones.

1.1.2. The National Union of Women's Suffrage. "Votes for mothers."

"Courage calls to courage everywhere, and its voice cannot be denied." – Millicent Fawcett.

"El coratge fa una crida per tots costats, i la seva veu no pot ser rebutjada" – Millicent Fawcett.

A mesura que van anar passant els anys, es van anar formant més i més organitzacions a favor del sufragi femení. L'any 1897 es va fundar una de les més famoses: *The National Union of Women's Suffrage*

---

³ Doctrina legal vigent a Anglaterra durant gran part del segle XIX on els drets i les obligacions legals de la dona es quedaven en mans del seu marit al contraure matrimoni.

Societies. Es va crear amb el suport de 20 comitès nacionals i la presidenta s'anomenava Millicent Fawcett.

Podria haver dedicat tot el meu Treball de Recerca a la vida i obra d'aquesta gran sufragista, ja que destaca en molts aspectes. Va ser una política i escriptora molt important del moment, que va lluitar tota la seva vida per aconseguir el dret de vot per a les dones. Va fer xerrades per tot el país per intentar fer canviar d'opinió a tots aquells que no eren partidaris que homes i dones tinguessin els mateixos drets. Un dels principals arguments que donava era que la vida a casa era com un règim totalitari on hi havia un cap que "regnava" sobre la família, i que l'única manera d'enderrocar aquest poder seria estenent el sufragi femení. Un altre argument que utilitzava sovint era que la dona era un "ésser menys intel·ligent que l'home", i que per tant votaria allò que li digués el seu marit o els homes del voltant. Realment no tinc del tot clar si aquesta afirmació era una simple estratègia per convèncer aquells amb la ment més tancada, però sembla que li funcionava.

Ara podria explicar moltes més coses sobre aquesta influent dona, però com que disposem d'un espai limitat em centraré en l'organització que va fundar i que he mencionat abans: *la NUWSS (National Union of Women's Suffrage Societies)*. Aquest grup de sufragistes estava a favor de treballar i manifestar-se de manera pacífica, ja que pensaven que era la millor manera de demanar el que volien. Van organitzar reunions i peticions, van escriure cartes a polítics, van publicar revistes i diaris..., però estaven completament en contra d'alçar-se contra el govern perquè, en ser dones "respectables" de classe mitjana, no volien perdre el seu estatus social. Bàsicament posaven per davant de tot el diàleg i l'educació, i la seva intenció era obtenir l'aprovació del partit liberal ja que esperaven que guanyés les properes eleccions. Però, com hem vist abans, els liberals tampoc eren partidaris del dret de vot de la dona i molts historiadors apunten que les sufragistes estaven sent massa ingènues.

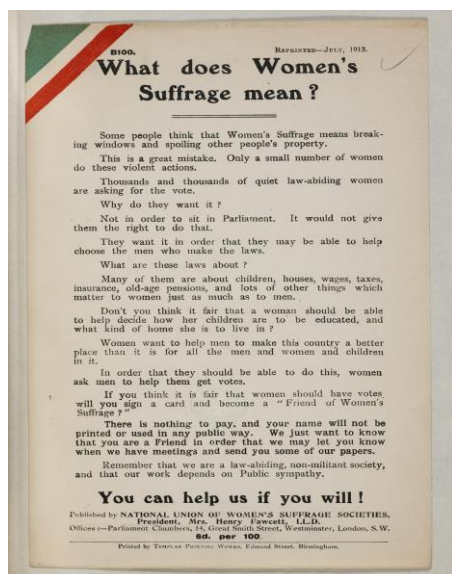
L'any 1914 l'organització va arribar a tenir 54000 membres, però cal destacar que gairebé totes les que formaven part de la *NUWSS* pertanyien a les classes mitjana o alta, i per tant es manifestaven pel vot de la dona amb propietats. Eren persones que es conformaven amb l'ideal victorià del que era una dona, i reafirmaven constantment que la seva intenció no era canviar el rol de la dona com a mare i cuidadora de la casa. D'aquesta manera demanaven el vot per protegir els seus interessos com a esposes, mares i

treballadores. Tot i que aquests arguments anaven en contra de la seva visió que la dona era igual a l'home, feien que la idea del sufragi femení resultés més acceptable. A continuació, reproduïxo la imatge d'un pamflet de juliol de 1913, extret de la Biblioteca Britànica, que exemplifica les intencions de les sufragistes per convèncer la societat que elles no eren "dolentes" i violentes, sinó que simplement volien el vot per poder donar una vida més digna als seus fills.

La traducció literal del pamflet és la següent:

Què vol dir Sufragi Femení?

Hi ha gent que pensa que el Sufragi Femení vol dir trencar finestres i destrossar les propietats d'altres persones.

Pamflet de la NUWSS (Figura 1)

Això és un greu error. Només un petit nombre de dones fan aquestes accions violentes.

Milers i milers de dones silencioses i que respecten la llei també demanen el vot.

Per què el volen?

No per poder seure al Parlament. No els donaria el dret a això.

El volen per poder ajudar a escollir els homes que creen les lleis.

De què són aquestes lleis?

Moltes són sobre els fills, les cases, els salaris, els impostos, les assegurances, les pensions, i moltes altres coses que importen les dones igual que els homes.

No creus just que una dona pugui ajudar a decidir com han de ser educats els seus fills i la mena de casa en què vol viure?

Les dones volen ajudar els homes a fer d'aquest país un lloc millor del que és per a tots els homes, dones i nens que hi viuen.

Per tal que elles puguin fer-ho, les dones demanen als homes que els ajudin a aconseguir el vot. Si creus que és just que les dones tinguin el dret a vot, signaràs una carta per convertir-te en un "amic del Sufragi Femení"?

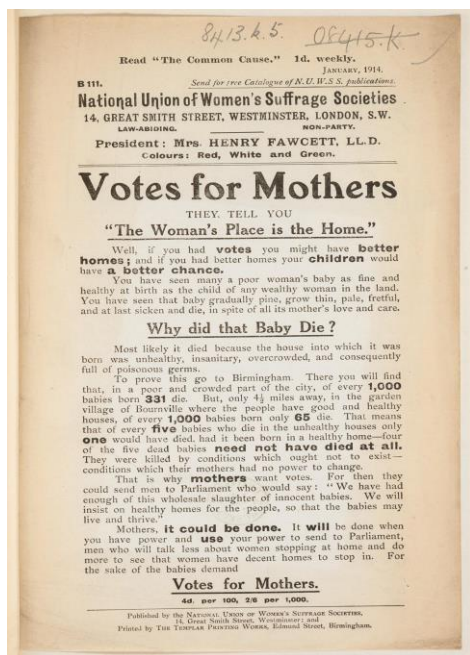
No s'ha de pagar res, i el teu nom no serà imprès o utilitzat de cap manera pública. Simplement volem saber que ets un Amic per tal d'avisar-te quan tenim reunions i per enviar-te alguns dels nostres impresos.

Recorda que som una organització no violenta i que respecta la llei, i que la nostra feina depèn de la col·laboració.

Ens pots ajudar si ho fas!

Pot semblar que aquestes sufragistes són dones molt conformistes ja que de fet no demanaven participar en el Parlament, volien representació al Parlament per tal de poder tenir una vida més digna dins els ideals victorians establerts. Bàsicament acceptaven que la feina d'una dona era quedar-se a casa.

Per entendre millor aquest text i els motius pels quals les sufragistes posaven davant de tot els pensaments victorians de l'època, he decidit adjuntar un altre pamflet de gener de 1914 (uns mesos abans d'esclatar la Primera Guerra Mundial), també extret de la Biblioteca Britànica. Com es pot observar, el lema de la NUWSS era "Vots per a les mares".

Pamflet de la NUWSS (Figura 2)

La traducció literal del pamflet diu el següent:

“Et diuen que el lloc de la dona és a casa”

Bé, si tinguéssiu el vot potser tindríeu millors cases; i si tinguéssiu millors cases els vostres fills tindrien millors oportunitats.

Has vist sovint el nadó d'una dona pobre igual de saludable i en bon estat en néixer que el d'una dona rica del lloc. Has vist com aquell nadó, a poc a poc, s'ha aprimat, s'ha tornat pàl·lid i finalment ha enmalaltit i ha mort, tot i l'amor i afecte que li ha donat la mare.

Per què va morir aquell nadó?

Segurament va morir perquè la casa en què va néixer era insana, insalubre i sobrepoblada i a causa de tot això, plena de gèrmens.

Per veure-ho ves a Birmingham. Allà trobaràs que, en una part pobre i plena de gent de la ciutat, de cada 1000

nadons en moren 331. Però només 4 ½ milles més lluny, en el poble de Bournville, on la gent té cases en bon estat i sanes, de cada 1000 nadons en moren només 65. Això significa que de cada cinc nadons que moren en una casa insana només un hauria mort si hagués nascut en una casa sana: quatre dels cinc nadons morts podrien no haver mort. Els van matar unes condicions que no haurien d'existir, condicions que la mare no tenia el poder de canviar.

Vet aquí per què les mares volen vots. Llavors podrien enviar homes al Parlament que dirien: “N'hem tingut prou d'aquesta massacre a gran escala de nadons innocents. Insistirem perquè hi hagi cases saludables per a la gent, perquè els nadons puguin viure i prosperar.”

Mares, això podria ser una realitat. Ho serà quan tingueu el poder i l'utilitzeu per enviar al Parlament homes que parlaran menys sobre la dona quedant-se a casa i faran més per assegurar que les dones tinguin cases decentes per quedar-s'hi. Pel bé dels nadons.

A partir d'aquests pamflets podem comprendre el que buscaven les sufragistes del moment. Les raons que donaven per exigir el dret a vot eren les que podria entendre una societat patriarcal, una institució establerta on tots els valors, normes i coneixements són controlats pel suposat “cap de la família”, és a dir, el pare. Aquest pare compleix els requisits d'un ésser humà amb qualitats “superiors”: home, blanc, cisheterosexual, fort, imponent... No se sap del cert si en realitat les sufragistes compartien al 100% aquests valors patriarcals imposats, i eren completament submises a l'home, o bé si això era simplement una estratègia per aconseguir el que buscaven, votar.

El que sí que se sap és que moltes de les dones que exigien el dret de vot no compartien aquests ideals i buscaven anar més enllà. Per això mateix, les tensions van créixer i, des de la perspectiva de moltes dones, les sufragistes no estaven aconseguint res amb demostracions pacífiques, ja que portaven anys i anys intentant aconseguir el vot i no millorava res. D'aquesta manera, l'any 1903 l'activista Emmeline Pankhurst i les seves filles Christabel i Sylvia Pankhurst (de les quals parlaré més endavant) van fundar la WSPU (*Women's Social and Political Union*), una organització que només admetia dones.

1.2. El naixement de les *Suffragettes*.

1.2.1. Emmeline Pankhurst; “La terrorista més perillosa de totes”?

“We are here, not because we are law-breakers; we are here in our efforts to become law-makers.” – Emmeline Pankhurst.

“Som aquí, no perquè volem trencar lleis, sinó que som aquí esforçant-nos perquè volem crear lleis.” – Emmeline Pankhurst.

Emmeline Pankhurst és un nom que segurament el públic en general desconeix o coneix molt poc. Vaig descobrir la història d’aquesta dona després de veure la pel·lícula *Suffragette*, dirigida per Sarah Gavron l’any 2015. El personatge d’Emmeline hi té un paper molt petit, però la seva aparició em va despertar un gran interès per saber qui era i què havia fet pel moviment feminista. Des de llavors, sempre que tinc l’oportunitat de fer un treball a classe sobre una “dona important” el faig sobre ella. Em fa l’efecte que els meus companys estan una mica farts de mi i farts del tema en general, però m’és igual perquè abans que jo comencés a parlar constantment sobre ella i les sufragistes no havien sentit mai el seu nom, i considero que és el meu deure compartir el seu llegat amb els qui m’envolten.

Emmeline Goulden va néixer el 14 de juliol de 1858 a Manchester dins d’una família que defensava polítiques radicals (entre altres, el dret a vot de la dona). Amb només catorze anys, la seva mare la va portar a una reunió sobre el sufragi femení i a partir d’aquí va començar la seva carrera com a activista. Tot i així, Emmeline no estava del tot satisfeta amb els ideals dels seus pares ja que sempre havien prioritzat l’educació dels nens de la família, i ella sentia constantment la necessitat de demostrar el seu valor davant els altres. Això, certament, va ajudar-la i va aportar-li aquesta vena lluitadora que tant destacava de la seva personalitat.

L’any 1879 Emmeline es va casar amb Richard Pankhurst, un advocat i defensor del sufragi femení que va redactar les *“Married Women’s Property Acts”* del 1870 i del 1882, en què atorgava a la dona el dret de quedar-se amb les seves propietats abans i després de casar-se.

En referència a la seva vida política, hi ha molt a explicar. L’any 1889 Emmeline va fundar la *“Women’s Franchise League”*, que va lluitar per aconseguir el dret de vot per tota dona casada a les eleccions locals. Tot i així, no se sentia satisfeta i l’any 1903, com he esmentat abans, va fundar la *“Women’s Social and Political Union” (WSPU)*. Aquí va decidir adoptar maneres molt més radicals per demanar el dret a vot i va tenir moltíssims problemes amb la justícia. Va ser alliberada i arrestada dotze cops en un sol any perquè va conduir les dones a cometre actes vandàlics que mai abans havia vist la societat. Molts la consideraven “la terrorista més perillosa de totes”, no perquè fos la més violenta o la que més danys va causar, sinó perquè era molt intel·ligent i tenia el do de la paraula. Es va convertir en un exemple a seguir, i dones de tot el país acudien a les seves xerrades sobre el sufragi femení. A poc a poc va aconseguir augmentar a gran escala la quantitat de dones que volien alçar-se i revelar-se contra els cànons establerts, i gràcies a ella les dones, que finalment aconseguirien el dret a vot, van unir-se a la lluita.

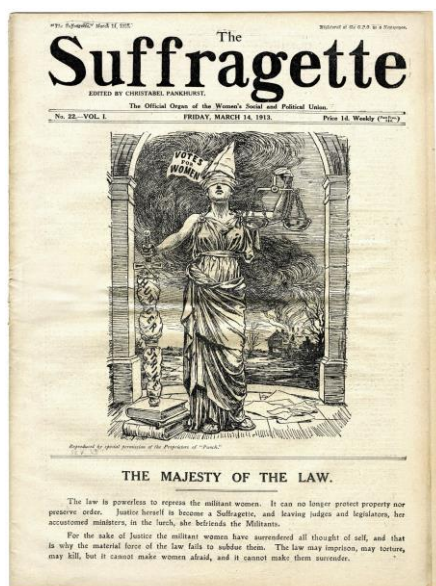
1.2.2. *The Women's Social and Political Union. "Deeds not words"*

"Never give up. Never surrender." - Emily Davison.

"*Mai et donis per vençuda. No et rendeixis mai.*" – Emily Davison

Tenint en compte que les *Suffragettes* representen una part crucial en la història de la dona, i considerant que juntament amb les sufragistes van marcar la base del feminisme tal i com el coneixem avui en dia, se suposa que tothom les hauria de conèixer. Però, a partir de comentaris de joves de la meua edat com ara "Per què vols fer un Treball de Recerca sobre unes "ties" que van morir fa cent anys?", es pot constatar que la joventut actual no coneix i tampoc sent interès per conèixer la seva història, demostrant un cop més la ignorància de la societat quan es tracta de la història de la dona.

Això és només una petita mostra de la necessitat de conèixer la història de les *Suffragettes*.

Article de la revista "The Suffragette".
14/03/1913. (Figura 3)

En primer lloc cal tenir clar que es va començar a anomenar les dones sòcies de la *WSPU* pel nom de "*Suffragettes*" com a nom diminutiu i despectiu de "Suffragist". Va ser utilitzat per primer cop el gener de 1906 per un periodista del "*Daily Mail*"⁴ com a insult sexista per burlar-se dels esforços de les qui participaven i ridiculitzar el moviment.

Tot i així, les dones britàniques van aprofitar el nom i l'any 1912 van començar a anomenar la seva revista "*The Suffragette*". A més a més, van anar encara més enllà amb el seu nou nom, i de vegades el pronunciaven com si fossin dues paraules diferents i deien "*Suffra-get*" ("*get*" significa "aconseguir" en anglès), reflectint la seva missió per obtenir el dret de vot.

La manera amb la qual volien aconseguir el dret de vot va generar molta polèmica perquè el seu lema era "*Deeds, not Words*" ("fets, no paraules"). Les *Suffragettes* estaven convençudes que, després de dècades de manifestacions pacífiques sense cap resposta, es necessitaven mesures dràstiques per convèncer el govern de concedir-los el vot. Van intentar lluitar de manera pacífica un últim cop l'any 1905, quan la *WSPU* va demanar que el partit liberal els donés suport, però després d'enfrontaments amb la policia i empresonaments, van veure que actuar de manera pacífica no les portaria enlloc. Van arribar a la conclusió que el govern no feia res per ajudar-les perquè no es prenia seriosament les intencions de les sufragistes. D'aquesta manera, les *Suffragettes* van voler deixar clar que el sufragi femení era un tema que no es podia ignorar. La millor manera per fer-ho era sortint als diaris i a les notícies, ja sigui per estar a la presó o per alçar-se contra el govern; qualsevol mena de repercussió era bona.

La imatge que primer et ve al cap quan penses en les *Suffragettes* pot ser veure-les trencant finestres i aparadors amb pedres, però de fet va haver-hi actes de violència bastant més importants. Christabel Pankhurst (una de les filles de la fundadora de la *WSPU*) deia: "Si els homes utilitzen explosius i bombes per als seus propis interessos, ho anomenem guerra, i en aquest cas llançar una bomba que destrueix

⁴ Diari sensacionalista britànic publicat des de 1896 per Lord Northcliffe.

altres persones és descrit com un acte heroic. Per què les dones no poden utilitzar les mateixes armes que els homes? No és només una guerra que hem declarat. Estem lluitant per la revolució!”

Aquesta nova manera de mirar la lluita sufragista com una revolució va causar un gran nombre de bombardejos i incendis provocats. L'any 1908 va haver una “invasió” del Parlament quan les *Suffragettes* van animar a la població a unir-se amb elles en un intent d'ocupar la Cambra dels Comuns. Seixanta mil persones van anar-hi però la policia va ser més ràpida. Uns primers indicis d'una violència més important es van veure el dia 20 de novembre de l'any 1909, quan una *Suffragette* va atacar un jove Winston Churchill amb un fuet de cavall a l'andana de l'estació de trens de Bristol. Aquell mateix mes Selina Martin i Lesley Hall es van disfressar de fruiteres i, armades amb catapultes i míssils, van atacar el cotxe del primer ministre Asquith. Tot i que les seves intencions des del principi van ser “fer soroll però no ferir ningú”, no sempre van poder-ho portar a terme. L'any 1910 van ferir per primer cop amb cremades greus un empleat quan va intentar que les *Suffragettes* no aboquessin un líquid sobre els documents dels membres del Parlament.

Entre el 1910 i el 1912, es van presentar tres lleis que haurien donat el dret de sufragi femení limitat, encara que no van arribar enlloc. Això va fer créixer moltes tensions, però ningú no estava preparat pel que passaria posteriorment.

Després del “Divendres Negre” (un dia del qual parlaré més endavant) es van adoptar mesures encara més violentes i, a partir del novembre de 1911, trencar finestres va esdevenir una de les tàctiques més representatives de la campanya de la *WSPU*, ja que es va convertir en una lluita diària. No hi havia dia que no es destrossés alguna botiga o s'incendiés algun edifici. El diari “*The Suffragette*” va anunciar que entre el 1913 i el 1914 va haver-hi més de 300 incidents provocats per elles. Un dels atacs més perillosos va ocórrer a Dublín l'any 1912. Mary Leigh, Gladys Evans, Lizzie Baker i Mabel Capper van intentar incendiar el Teatre Reial durant el descans d'una obra a la qual va assistir el primer ministre Asquith. Van deixar un pot de pólvora a prop de l'escenari i van llençar petroli i encendre llumins dins la zona de projecció. Aquell mateix any va augmentar molt el nombre d'actes vandàlics, i es van trencar finestres de galeries, bancs i oficines de correus. A finals d'any, 240 *Suffragettes* havien sigut empresonades a causa d'activitats violentes. A la presó, aquestes dones van ser sotmeses a molta violència i a alimentacions forçades (de què parlaré més endavant), cosa que només va servir perquè es radicalitzessin més.

Però un dels fets detonants de la lluita sufragista, i que realment va demostrar el sentiment de compromís que tenien les dones pel moviment, va ocórrer el dia 4 de juny de 1913 a la carrera de cavalls més famosa d'Anglaterra, “*The Derby*”. Era una oportunitat fantàstica per fer publicitat del moviment, ja que milers i milers de britànics anaven a veure les carreres cada any. Allà es trobaven algunes de les *Suffragettes* més importants, com ara Emily Davison, qui havia estat nou cops a la presó per actes vandàlics a favor de la seva causa. El dia de la cursa es diu que Emily va intentar córrer al mig de la pista i agafar-se al cavall del rei Jordi V per lligar-li una cinta amb el lema sufragista i publicitar la causa, però per desgràcia el cavall la va trepitjar i va morir. Al principi es pensava que s'havia suïcidat, però després es va veure que realment la seva intenció no era morir, simplement va arriscar la seva vida per la causa. El seu funeral va acabar sent un gran acte emblemàtic al qual van assistir-hi milers i milers de sufragistes per mostrar el seu respecte. La seva mort va causar un gran impacte en el país i va canviar la visió que tenia molta gent envers el moviment. Gràcies a Emily Davison la població britànica es va

adonar de la importància de l'assumpte, i serà sempre recordada com una de les dones més importants de la història del moviment sufragista.

1.2.3. Violència contra les *Suffragettes*: atac al gènere o al moviment?

“ I know that women, once convinced that they are doing what is right, that their rebellion is just, will go on, no matter what the difficulties, no matter what the dangers, so long as there is a woman alive to hold up the flag of rebellion ”. – Emmeline Pankhurst.

“ Sé que les dones, una vegada convençudes que estan fent el correcte, que la seva rebel·lió és justa, seguiran, siguin com siguin les dificultats, siguin com siguin els perills, amb la condició que hi hagi una dona viva sostenint la bandera de la rebel·lió. ” – Emmeline Pankhurst.

Després de veure tot el que van fer les *Suffragettes*, un podria pensar que van actuar de forma massa violenta i que no tenien motius per rebel·lar-se d'aquella manera. Però si ens prenem un moment per observar el maltractament que van patir, entendrem per què van recórrer a la violència.

Començaré explicant el que va passar durant el novembre de 1910, un mes en el qual es va transformar la lluita al complet. Un grup de membres del Parlament de diferents partits van formar un comitè de conciliació i van crear el que seria anomenat *“ Conciliation Bill ”*, amb què es donaria el vot a un milió de dones, si disposaven de propietats. La líder de la *WSPU* (Emmeline Pankhurst) va anunciar que suspendria totes les manifestacions més violentes, tenint en compte que gràcies a aquest comitè semblaven estar a prop d'aconseguir el que buscaven. Tot i que el govern liberal no s'hi va oposar públicament, mai va prioritzar la creació de la llei. El primer ministre Asquith (que mai havia donat suport al sufragi femení) va preferir centrar-se en la promoció del pressupost públic, que proposava impostos més elevats per als rics. Per intentar forçar aquesta llei, Asquith va organitzar unes eleccions que va enfortir la majoria de vots que tenien els liberals, i les *Suffragettes* van perdre l'oportunitat més propera que havien tingut d'aconseguir el vot femení.

Christabel Pankhurst i Emmeline Pankhurst se sentien traïdes pel Parlament Britànic i, tot i que havien organitzat una presentació pacífica, el 18 de novembre van portar a 300 membres enrabiades de la *WSPU* al Parlament per demanar respostes. La *Suffragette* Annie Kenney declarà: *“ Va ser l'esclat de la tempesta. Durant setmanes s'havien anat acumulant els núvols, i quan la tempesta va esclatar l'aiguat va ser enorme. No hi havia ningú que no hagués donat la seva vida per la causa si les Pankhurst els ho haguessin demanat. ”*

A la 13.20 d'aquell dia, el primer ministre no va voler dialogar amb les membres de la *WSPU* i elles van decidir quedar-se a la plaça del Parlament per intentar entrar a la Cambra dels Comuns. El que no sabien és que els policies que la custodiaven venien de zones de Londres molt violentes com ara Whitechapel, i que no estaven familiaritzats amb els mètodes de les *Suffragettes* (no és excusa pel que van arribar a fer després, però s'ha de tenir en compte tota la informació). Els policies van atacar-les amb molta violència i van arribar a agredir-les sexualment. Va ser una escena terrorífica plena de crits, plors i molta sang. Si això no fos suficient, quan els policies van haver acabat amb elles, les van deixar al carrer, uns carrers on predominava l'odi cap a aquestes dones. D'aquesta manera, també van ser agredides i atacades pels ciutadans en general. Una *Suffragette* anònima va declarar que moltíssims policies i simples homes que passejaven pel carrer van aprofitar per grapejar-li els pits, aixecar-li la

faldilla, fer-li tocaments..., fins i tot va dir que hi havia gent que es disfressava de policia per tenir excusa per agredir-les.

May Billinghurst (Figura 4)

Una de les històries que més posa la pell de gallina és la de May Billinghurst, una dona que anava en cadira de rodes a causa d'una paràlisi que va patir de petita. La seva experiència el 18 de novembre va ser realment espantosa; va explicar que la policia la va llençar al terra de manera molt agressiva i que, quan per fi va aconseguir seure un altre cop a la cadira, li van creuar els braços, doblgant-li els dits per darrere l'esquena.

El dolor que va sentir fou insuportable, i per assegurar que no pogués marxar li van treure les vàlvules de la cadira de rodes i la van deixar sola al carrer en aquells moments de terror. Per sort, també va haver-hi gent comprensiva, i gràcies a uns homes que la van treure d'allà, no va morir durant la manifestació.

Per desgràcia (com passa sovint actualment), els periodistes només van mostrar el que els interessava. La majoria de diaris van descriure les *Suffragettes* com les culpables de tanta violència i no van explicar les històries del patiment que havien viscut. Es va ridicularitzar tot l'esforç de les *Suffragettes* i van victimitzar els policies, uns policies que no mereixien cap mena de perdó. Si això només hagués passat

The Daily Mirror

THE MORNING JOURNAL WITH THE SECOND LARGEST NET SALE

No. 2205.

Published at No. 11, D. O.

SATURDAY, NOVEMBER 19, 1910

One Halfpenny.

VIOLENT SCENES AT WESTMINSTER, WHERE MANY SUFFRAGETTES WERE ARRESTED WHILE TRYING TO FORCE THEIR WAY INTO THE HOUSE OF COMMONS.

While, largely endorsing yesterday to enter the House of Commons, great numbers of suffragettes used more frantic methods than ever before. Above is illustrated one of yesterday's incidents. A woman has fallen down while struggling, and she is in a fainting condition. The photograph shows how far women will go for the vote.

Portada del diari "The Daily Mirror" 19/11/1910. (Figura 5)

fa cent anys ja seria greu, però aquest problema encara està present de manera constant avui en dia i cada cop més per culpa de les "fake news". D'aquesta manera, la manipulació mediàtica va fer créixer encara més l'odi cap a les *Suffragettes*. L'únic diari que va mencionar alguna cosa en contra dels policies va ser el "Daily Mirror", que va assenyalar que semblava que els policies estiguessin gaudint de les baralles i la violència. És només gràcies a les imatges i a les experiències de les *Suffragettes* que ens ha pogut arribar tota la informació del que va passar.

Si tot això no fos prou vergonyós, 119 de les dones manifestants que van patir agressions van ser empresonades. Per sort, el secretari general Winston Churchill va ser culpable per animar la policia a cometre aquests actes violents i va haver de deixar-les anar sense cap mena de multa, per una qüestió d'imatge.

Aquell dia va ser anomenat "Divendres Negre" ja que va ser el dia més intens, difícil i fosc que havien viscut mai les *Suffragettes*. Avui en dia, quan se sent parlar del "Black Friday" automàticament es pensa en les rebaixes d'inaguració de la temporada nadalenca. Ho dic perquè en llegir-ho per primera vegada és el que també em va venir el cap a mi, mai havia sentit parlar d'aquest dia en què no es van tenir en compte els drets humans bàsics i en què van sortir ferides moltíssimes dones. El Divendres

Negre va ser un fet detonant en la lluita sufragista, perquè es va demostrar el menyspreu total que es tenia cap a les dones que exigien els seus drets. Això va fer canviar a gran escala les tàctiques de la WSPU ja que no volien arriscar-se a patir més agressions. D'una banda, van decidir treballar de manera més clandestina i amagada, a fi que les forces de seguretat no estiguessin preparades per la seva arribada; de l'altra banda, aquestes vivències van enrabiar encara més les *Suffragettes* ja que se sentien enganyades pel govern, i van adoptar uns pensaments encara més lluitadors i violents. Van arribar a un punt que era o el vot o la mort. A partir d'aquell moment, les membres anaven armades amb martells i fuets per protegir-se durant les manifestacions, i un petit grup de dones entrenades en *jiujitsu* es van convertir en les guardaespalles de l'organitzadora Emmeline Pankhurst.

D'aquesta manera, va augmentar a gran escala el nombre d'actes vandàlics provocats per les *Suffragettes* i cada cop més i més dones acabaven a la presó. Aquestes dones no van trigar gaire a desenvolupar tècniques per tal de poder manifestar-se dins la presó i poder sortir-ne com més aviat millor. Entre aquestes tècniques destaquen les vagues de fam, en què les dones empresonades deixaven de menjar durant dies fins que estaven massa dèbils per ser a la presó i havien de ser alliberades (gràcies a la llei del "*Prisoner's Temporary Discharge of Ill Health Act*"⁵). La primera a utilitzar aquesta tècnica va ser Marion Wallace Dunlop el 1909, i després de 91 dies fent vaga de fam la van deixar anar. Aquest mètode va guanyar molta popularitat entre les *Suffragettes* i va acabar sent un símbol de lluita per a les membres de la WSPU.

Per desgràcia, les *Suffragettes* empresonades van començar a ser sotmeses a alimentacions forçades. Aquesta manera d'alimentar-les era molt violenta i posava en risc les seves vides. Fent servir tubs de goma (que no estaven ni nets i que havien sigut utilitzats per alimentar malalts), els metges introduïen el menjar dins el nas o la boca i molts afirmen que semblava una violació. Els metges defensaven aquesta tècnica com "l'única manera possible de salvar la vida d'aquelles dones empresonades", però no és una justificació gaire plausible.

Llegint l'experiència que va viure la *Suffragette* Mary Richardson l'any 1914, es veu com realment el seu interès no era "salvar la vida de la dona", sinó que recorrien a mètodes que fins aleshores només s'havien utilitzat a manicomis i no van tenir gens de pietat;

«Em van alimentar durant cinc setmanes pel nas, però de cop van dir que el meu nas havia "mossegat" el tub i que no entrava res més; després d'això no va poder passar per la gola tot i que el dobleguessin en totes les posicions possibles. D'aquesta manera, van posar-lo a sobre el meu nas com si estiguessin intentant perforar-me els ulls i van forçar-me a obrir la boca tallant-me la geniva. Quan em vaig quedar cegada pel dolor em van tornar a posar els tubs i em van prémer la llengua i el nas per debilitar la resistència natural de la gola.»

El govern va veure que, per molt que fessin el possible per frenar les vagues de fam, l'únic que aconseguien eren més tensions i una sensació de lluita més forta entre les *Suffragettes*. El ministre de l'Interior argumentava que l'alternativa a les alimentacions forçades era deixar morir les empresonades. Va assegurar que les dones estaven preparades per morir per la seva causa, però que en realitat no moltes ho farien, només unes 50 aproximadament. Pensar una cosa així és d'algú que no té cor: com es pot dir que la solució és deixar-les morir? Per sort, el govern no compartia aquesta idea i va preferir modificar

---

⁵ Llei que atorgava el dret a l'alliberació de presoners quan la vaga de fam pogués afectar la seva salut.

la llei anterior, que popularment va acabar sent anomenada del “Gat i el Ratolí”. Aquesta llei obligava les persones que havien marxat de la presó per temes de salut a tornar-hi així que estiguessin una mica recuperades per acabar la seva sentència. Això va portar a la ridiculització dels esforços de les *Suffragettes*, ja que per molt que poguessin patir tortures per no menjar, acabarien tornant a ser empresonades. L’anomenaven la Llei del Gat i el Ratolí perquè simbolitzava el govern jugant amb les dones, i realment va ajudar a crear un gran sentiment de rebuig vers el govern de part de la població.

En efecte, durant tot el moviment, el govern va jugar amb les dones, aprofitant qualsevol oportunitat per ridiculitzar-les i fer-les patir. Van demostrar el menyspreu total que sentien cap a les *Suffragettes* i els seus interessos. La violència de veritat per part de les dones només es va desencadenar quan van començar a ser apallisades i violades per la policia i el poble, per tant no hi ha excusa. El govern mai no va tenir en compte la vida de la meitat de la població. Té sentit, això? Gens, però bé, molts fets històrics no en tenen.

1.2.4. Com eren les dones que hi participaven? Diversitat dins el moviment.

“In the adjustment of the new order of things, we women demand an equal voice; we shall accept nothing less.”

– Carrie Chapman Catt

“En l’adaptació del nou ordre de les coses, les dones exigim veu igual; no acceptarem res menys.”

– Carrie Chapman Catt

Abans de començar aquest treball de recerca, jo pensava que si hagués nascut a la Gran Bretanya en aquella època hauria sigut sense cap mena de dubte una *Suffragette*. Creia que aquelles dones que no en formaven part eren egoistes i ignorants, però la ignorant, potser, era jo.

Si ens fixem en les *Suffragettes* de què he parlat, totes eren dones blanques de classe mitjana, i això em va fer replantejar els valors del moviment. Al principi de la recerca em vaig quedar gratament sorpresa en descobrir que això era tan sols un mite i que no totes les *Suffragettes* eren exclusivament de classe mitjana. Els historiadors han trobat que molts dels noms de les dones inscrites en peticions i manifestacions formaven part de tot tipus de classes obreres (des de treballadores de fàbriques fins a professores i metges). Però, per desgràcia, no vaig tenir en compte que hi havia dones que s’ocupaven d’un ofici en concret que no existia dins el moviment sufragista: les minyones i treballadores domèstiques. Això era per diverses raons: en primer lloc treballaven tantes hores que no tenien temps per assistir a cap reunió ni tenir una vida fora de la feina. En segon lloc, aquestes dones treballaven al servei d’homes que no entenien la necessitat del sufragi femení i que no hi donaven suport, per tant si les seves minyones participessin en el moviment sufragista, estarien arriscant la seva feina i futur laboral.

Avui en dia podríem pensar que a Europa no queden gaires minyones, però en aquell moment, abans de la Primera Guerra Mundial, gairebé totes les dones que treballaven eren minyones. Des d’aquest punt de vista, el mite, fins a cert punt, no menteix: les dones blanques de classe mitjana eren les que no tenien responsabilitats i disposaven de tot el temps del món per centrar-se en el moviment. D’altra banda, la majoria de dones negres tenien unes condicions de vida menys favorables i gairebé totes treballaven per a aquestes famílies benestants. Realment, és gràcies a aquestes treballadores que dones com ara Emmeline Pankhurst i Millicent Fawcett tenien temps de sortir i lluitar pels seus drets.

S'ha de dir que el moviment sufragista britànic no era tan discriminatori com el d'Estats Units, ja que no lluitaven només pel “vot de la dona blanca”. Tot i així, tampoc és motiu per celebrar-ho, perquè de fet, els britànics no pretenien ser antiracistes sinó que buscaven mostrar la grandesa del seu imperi.

Per entendre-ho millor s'ha de tenir en compte que l'Imperi britànic estava en un moment de màxim esplendor i que Gran Bretanya era plena de persones de diferents nacionalitats. Hi havia gent de l'Índia, la Xina, del Carib, d'Àfrica... i per a les sufragistes era molt important demostrar-ho.

Un dels actes suposadament inclusius que van fer va ser el 17 de novembre de 1911, quan un grup de dones que provenien de l'Índia van ser convidades a una marxa de les *Suffragettes*. El problema és que no ho van fer amb l'interès de mostrar diversitat dins el moviment, sinó per exhibir una de les raons per les quals les dones britàniques necessitaven el vot: “ajudar aquelles dones de les colònies conquerides”. En cap moment ho van fer amb la intenció d'aconseguir també el vot per a elles, ja sigui a la Gran Bretanya o a l'Índia. Tres de les dones índies que van participar eren P. L. Roy, Bholi Nauth i Mukerjea, que més tard es van convertir en activistes molt importants dins la campanya sufragista del seu país.

Per desgràcia, no se sap gairebé res més sobre la diversitat dins del moviment sufragista, ja que moltes de les dones que hi participaven treballaven d'amagat a causa de les repercussions que podien patir socialment i econòmicament. D'aquesta manera, no es pot jutjar les dones que no formaven part del moviment, s'ignora quines condicions de vida tenien i no totes podien permetre's disposar d'hores lliures.

1.2.5. Les dones i la Primera Guerra Mundial

“If the women in the factories stopped working for twenty minutes, the Allies would lose the war. – Joseph Joffre

“Si les dones de les fàbriques paressin de treballar durant vint minuts, els aliats perdrien la guerra.” – Joseph Joffre

El dia 28 de juliol de l'any 1914 va esclatar la Primera Guerra Mundial i les dones van tenir-hi un paper fonamental, tant econòmicament com socialment. Totes les *Suffragettes* empresonades van ser lliurades i va ser una de les primeres vegades que les Sufragistes i les *Suffragettes* van arribar a un acord; van decidir deixar de banda les campanyes per centrar-se en la guerra. L'Emmeline Pankhurst (la fundadora de la *WSPU*) va decidir suspendre totes les manifestacions i activitats previstes per part de les *Suffragettes* i va animar-les a treballar i a fer la seva contribució per Gran Bretanya. Per una banda va prendre aquesta decisió pel sentiment nacionalista de la organització però realment va ser una estratègia per demostrar que les dones estaven capacitades de fer el mateix que els homes.

Al principi, els homes que treballaven estaven neguitosos de deixar entrar a les oficines i a les fàbriques a dones. Pensaven que les dones no estarien tant capacitades com ells per fer certes coses i que tot i que les paguessin menys, es veurien afectats els sous dels treballadors. Però a mesura que anava avançant la guerra, van veure que l'única forma de mantenir l'economia era contractant a dones ja que des de principis de l'any 1916, Gran Bretanya tenia 2 milions de treballadors menys dels que necessitava per poder produir (especialment armes). D'aquesta manera, per motius pràctics, van començar a treballar a

fàbriques i van demostrar que amb zero experiència eren igual d'aptes que qualsevol home a l'hora de treballar.

Cal destacar que es van ocupar d'algunes de les feines més perilloses de la època com ara la producció d'armes. Era un treball molt cansat i perillós en el que es patien accidents desastrosos. Segons uns historials mèdics de l'agost de l'any 1916, les treballadores que feien ús de materials explosius patien problemes respiratoris, erupcions cutànies, desenvolupaven icterícia⁶(les dones que treballaven a fàbriques d'explosius eren anomenades "Canaris" per aquest motiu), patien de problemes digestius, intoxicacions per sang i fins i tot danys cerebrals.

A mesura que transcorria la guerra, més i més dones de tot el país van començar a fer feines que fins el moment només havien portat a terme homes i justament van demostrar el que volia Emmeline, que no només estaven capacitades per fer treballs domèstics. Tot i que la majoria de dones es van ocupar de treballar a oficines i fàbriques, també hi havia dones treballant d'oficis dins l'agricultura i la manufactura (creant l'organització "*The Women's Land Army*" per totes aquelles que treballaven les terres), mentre altres es presentaven voluntàries per ser infermeres, metges, conductores d'ambulància i d'autobús, traductores, carteres, granjeres... A més a més 1,6 milions de dones van treballar per la guerra i en posicions militars; algunes eren policies voluntàries i moltes van ser membres del primer exèrcit femení, "*The Women's Army Auxiliary Corps*" (que van fer tasques però mai van

lluitar a primera línia.)

Tenint en compte tot això, no sorprèn afirmar que entre els anys 1914 i 1918, dos milions de dones van substituir homes en les seves feines. D'aquesta manera, va augmentar en un 13% la quantitat de dones que treballaven (al 1914 era d'un 24% i al 1918 era d'un 37%).

En aquesta taula, es pot observar realment com van canviar els números de treballadores a causa de la guerra:

Zona de treball	Dones treballadores al 1914	Dones treballadores al 1918	Dones substituïnt treballadors
Metalls	170000	594000	195000
Químics	40000	104000	35000
Menjar i beguda	196000	235000	60000
Fusta	44000	79000	23000
Transport	18000	117000	42000
Govern	2000	225000	197000

⁶ Malaltia que provoca una coloració groguenca a la pell.

Un dels aspectes que més cal destacar és que la guerra va ser un dels primers moments en què la classe no influïa a l'hora de treballar. És clar que va ser una època en la qual va haver-hi moltíssima pobresa i una qualitat de vida miserable, però en aquell moment tothom va haver de posar de la seva part si volien guanyar la guerra. D'aquesta manera, dones de totes les classes socials, van aconseguir canviar la percepció que tenia d'elles la societat, van mostrar que mereixien els mateixos drets que els homes ja que havien lluitat igual que ells durant la guerra.

Abans del final de la guerra només un 58% dels homes podien votar i entre aquests només els que havien sigut residents a la Gran Bretanya durant dotze mesos abans de votar. Així, tots aquells homes que havien lluitat a altres països durant la guerra no podien votar i va caldre canviar la llei. A partir d'aquí es va acceptar "The Representation of the People Act"⁷ al 1918 que va cedir el vot a totes aquelles dones majors de 30 anys que tenien propietats i va eliminar les restriccions del vot masculí pels majors de 21 anys.

Tot i que va ser un gran avanç, un terç de la població femenina seguia sense poder votar i no va ser fins el 1928 amb "The Equal Franchise Act" que van aconseguir els mateixos drets de vot que els homes i que van poder celebrar la victòria després d'anys i anys de lluita.

1.3. Anàlisi argumentària.

Després de tot això, les dones per fi van aconseguir el vot però segueixo sense entendre per què hi va haver tanta gent en contra d'atorgar aquest dret. El que més em sorprèn és que una gran part d'aquesta gent eren dones; Per què no volien l'oportunitat de prosperar?

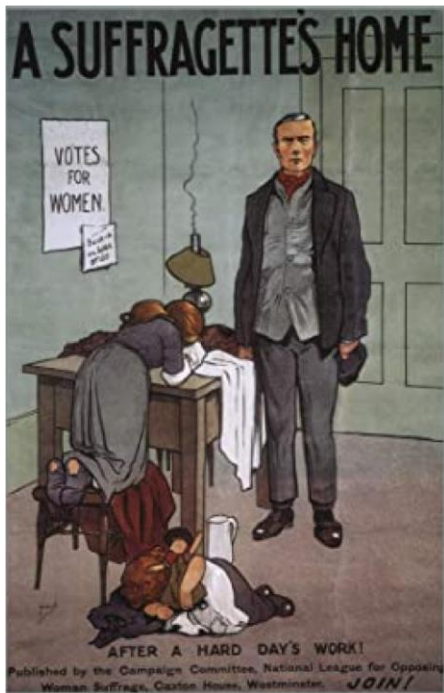
És important destacar que no era només el govern el que s'interposava contra les sufragistes, sinó que també hi va haver un moviment "antisufragista" que lluitava constantment en contra de les sufragistes i dels seus ideals. Tot això va seguir les línies del debat de La Querella de les Dones⁸. Es preguntaven com de desitjable era realment la igualtat entre homes i dones i com seria l'impacte que tindria sobre la societat si hi hagués una expansió d'oportunitats per les dones. El que temien els antisufragistes era que les diferències "valuoses" dels gèneres desapareixerien si hi hagués massa igualtat política.

Durant els primers anys de la lluita sufragista, els antisufragistes no van tenir gaires problemes per imposar els seus ideals perquè, per desgràcia, tothom es prenia a les sufragistes com unes boges que no tenien res millor a fer. Ara bé, quan van veure que el govern començava a tenir més en compte la idea de cedir el dret a vot, van entrar en acció. Van crear una organització anomenada "*the National League for Opposing Women's Suffrage*" traduïda literalment com "la Lliga Nacional per oposar-se al Sufragi Femení" i l'any 1914 van arribar a tenir 42000 membres que donaven suport econòmic a l'organització. Van aconseguir més de mig milió de firmes en contra del dret a vot per la dona i demanaven un referèndum nacional per acabar amb el problema.

---

⁷ La Llei de Representació del Poble de 1918 va ser una llei del Parlament aprovada per reformar el sistema electoral a Gran Bretanya i Irlanda.

⁸ Debat literari polític i filosòfic que es va portar a terme a Europa durant l'edat mitjana i que tractava sobre temes dels sexes i la naturalesa femenina.

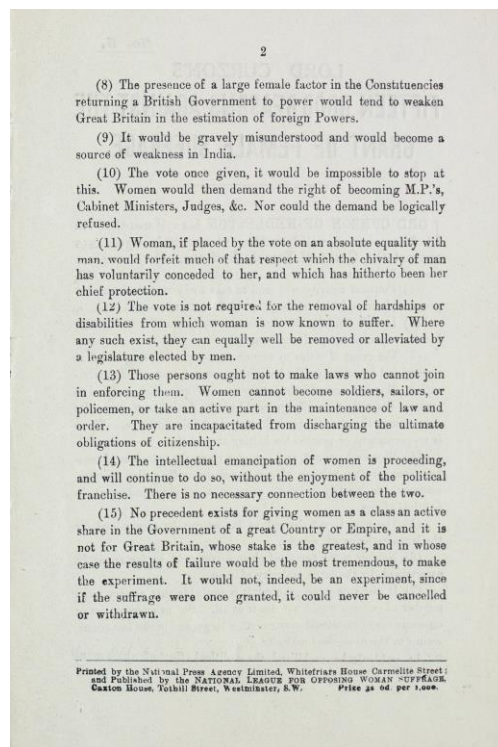
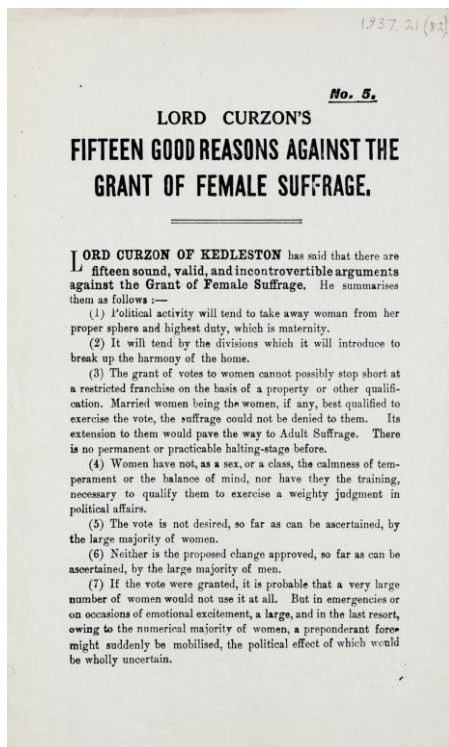
Pòster antisufragista: *A Suffragette's Home* 1910. (Figura 6)

Les raons per les quals hi havia tants membres en contra del sufragi femení són moltes però l'arrel sorgeix de la por que tenien moltes persones que la dona es "masculinitzès" si tenia l'oportunitat d'entrar a la vida política. Aquest sentiment es pot veure bastant clar si ens fixem en el pòster de la imatge adjunta, que va publicar l'organització l'any 1910. Bàsicament representa l'escena d'un pare de família que arriba a casa, tot per trobar-se amb una casa destrossada i amb els fills plorant, perquè la mare està massa ocupada sent una *Suffragette* i participant en la vida política per cuidar-los. Això mostra la por que tenia la societat d'aquest feminisme que trencava amb l'ordre i el funcionament tradicional de les coses. Si la dona no feia els treballs domèstics, qui s'anava a ocupar de fer-los?

S'ha de tenir en compte que dins d'aquesta organització s'hi podia trobar de tot. Però, per desgràcia, la gran majoria dels qui en formaven part era simplement masclista. Això es pot veure molt clar si ens fixem en la llista de les quinze raons en contra del sufragi femení que va escriure Lord Curzon⁹, president de

la Lliga Nacional per Oposar-se al Sufragi Femení.

Lord Curzon es va convertir en el president de la organització l'any 1912. No se sap la data exacta del pòster, però va ser publicat entre els anys 1910 i 1914.

Les quinze bones raons del Lord Curzon en contra de l'aprovació del sufragi femení. (Figura 7)

⁹ Polític conservador britànic (1859-1925) que va ser nomenat president de la Lliga Nacional per oposar-se al Sufragi Femení.

La traducció literal del pamflet diu el següent;

Les quinze bones raons del Lord Curzon en contra de l'aprovació del sufragi femení.

Lord Curzon de Kedleston ha declarat que hi ha quinze arguments sòlids, vàlids i incontrovertibles contra de l'atorgament del sufragi femení. Els resumeix de la següent manera;

- 1) *L'activitat política tendirà a allunyar a la dona del seu àmbit real i de la seva obligació més important, que és la maternitat.*
- 2) *Degut a la discòrdia que provocarà, tendirà a trencar l'harmonia de la llar.*
- 3) *L'atorgament de vots a les dones, no pot limitar-se sota cap concepte a un sufragi restringit segons la possessió de propietat o una altra classificació. Com les dones casades són les que més capacitades són per exercir el dret al vot (si realment existeixen dones capacitades per a això), no se'ls podria negar el sufragi. L'extensió del vot a elles obriria el camí cap al sufragi adult. No hi ha cap punt de parada permanent o viable.*
- 4) *Les dones, com a gènere o classe, no tenen la tranquil·litat del temperament, l'equilibri de la ment, ni la formació necessària per poder exercir un judici important en els assumptes polítics.*
- 5) *El dret a vot no és desitjat, en la mesura que es pot determinar, per a la gran majoria de les dones.*
- 6) *El proposat canvi ni és aprovat, en la mesura que es pot determinar, per la immensa majoria dels homes.*
- 7) *Si s'atorgués el dret al vot és probable que un nombre molt gran de dones no l'utilitzaria en absolut. Però, en situacions d'emergència o en moments de molta emoció, com a últim recurs, una força gran i dominant, a causa de la majoria numèrica de les dones, podria mobilitzar-se de sobte. D'aquesta manera, l'efecte polític seria del tot incert.*
- 8) *La presència d'un gran factor femení en les circumscripcions per escollir un govern britànic al poder, tendria a debilitar la Gran Bretanya en l'estima de potències estrangeres.*
- 9) *Seria seriosament malinterpretat i es convertiria en un senyal de debilitat a l'Índia.*
- 10) *Un cop donat el dret a vot, seria impossible aturar-se allà. Després, les dones exigirien el dret a fer-se diputades, ministres de gabinet, jutges... Tampoc es podria rebutjar racionalment aquestes demandes.*
- 11) *La dona, si se situés, gràcies al vot, en una situació d'igualtat absoluta amb l'home, renunciaria a gran part d'aquell respecte que la cavalleriesitat de l'home l'ha concedit voluntàriament, i que fins ara ha sigut la seva major protecció.*
- 12) *No és necessari el vot per eliminar les dificultats o els desavantatges a què, ja se sap, la dona està sotmesa; allà on existeixin, poden ser eliminades o alleugerides igualment bé per una legislatura escollida per homes.*
- 13) *No haurien de fer lleis aquells que no puguin participar en el seu compliment. Les dones no poden ser soldades, marineres o policies, o prendre una part activa en el manteniment de la llei i de l'ordre. Són incapaces de complir amb les màximes obligacions de la ciutadania.*
- 14) *L'emancipació intel·lectual de les dones avança i continuarà així, sense el goig del sufragi polític. No hi ha cap mena de vincle necessari entre tots dos conceptes.*

15) *No existeix cap precedent per donar a les dones com a grup, una part activa en el govern d'un gran país o imperi, i no és el deure de Gran Bretanya, on l'interès és el més important i on els resultats del fracàs serien els més sensacionals, de dur a terme aquest experiment. De fet, no seria un experiment, ja que, si s'atorgués el sufragi un cop, mai més es podria anul·lar o retirar.*

A partir d'aquesta "llista de raons" podem observar clarament com les dones eren vistes com el sexe inferior i com era molt normal en aquell moment tractar-les com objectes.

Tot i així, com he mencionat abans, hi havia tot tipus de persones dins l'organització i un gran percentatge eren dones. Moltes d'elles, fartes dels pensaments masclistes del president i els seus membres van decidir formar un altre comitè destinat a alçar-se contra el moviment sufragista. Aquest comitè s'anomenava "*The Women's National Anti-Suffrage League*" (traduït literalment com la Lliga Nacional Antisufragista de Dones) i defensava que les dones eren iguals o potser fins i tot superiors que els homes però que tenien un paper diferent a la societat. Representaven valors que a la majoria d'homes els hi faltaven com ara l'instint maternal i el sentiment de compassió cap els altres. Les membres pensaven que si la dona formés part de l'esfera política, perdria aquests valors tan fonamentals dins la societat. D'aquesta manera, defensaven que les dones haurien de tenir més reconeixement dins d'altres esferes com ara l'educació i el servei social per poder-hi contribuir, però sense passar-se "al bàndol masculí" que era la política. Moltes de les dones que en formaven part defensaven a gran escala l'imperialisme. Entre elles podem trobar noms destacables com Lady Jersey, qui va ser presidenta de la Lliga Victoriana imperialista femenina i també de la Lliga Nacional Antisufragista de Dones, o Gertrude Bell, que va ser secretària de la lliga femenina i que va ajudar a establir un mandat britànic a l'Iraq. Altres dones destacables eren l'exploradora i escriptora Mary Kingsley, la periodista Flora Shaw o l'escriptora Mary Ward que va escriure una novel·la titulada *Delia Blanchflower* on s'explica una història d'amor entre una *Suffragette* i un home més gran i savi que la "salva dels seus deliris".

Potser pot sorprendre, però les dones d'aquestes organitzacions eren les que realment van alçar-se contra la idea del sufragi femení i van ser les que van muntar manifestacions i peticions. Les primeres peticions van ser presentades l'any 1889 i van rebre més de 2000 firmes. Totes aquestes dones compartien un mateix sentiment; no volien formar part del món polític que "corrompia l'essència de l'ésser humà." Aquest fet va generar molta polèmica i va ajudar molt a tots aquells polítics antisufragistes alhora de demostrar que ni tan sols les dones compartien els ideals amb les *Suffragettes* (destacant que les *Suffragettes* no es podien considerar dones de veritat).

A partir de l'any 1910 les organitzacions masculines i femenines es van unir, ja que van veure que necessitaven tot el suport possible. Davant el públic semblava que l'organització conjunta estava funcionant millor que mai, però més endavant es va saber que les dones que en formaven part no estaven gens contentes. Els líders masculins estaven en contra de deixar càrrecs importants a qualsevol dona i elles van haver de treballar a l'ombra durant tot el que quedava del moviment.

Com ja sabem, va arribar el moment de la seva derrota l'any 1918, quan algunes dones van començar a rebre el dret a vot i es van dissoldre les organitzacions. Els homes antisufragistes van deixar la vida política per centrar-se en les seves feines, però les dones van seguir lluitant pels seus drets com a mares i es van prendre aquesta derrota com un punt de partida dins d'una societat que a poc a poc s'estava transformant.

1.4. Comparació amb altres moviments sufragistes de l'època.

1.4.1. N'hi ha? On?

“Dejad que la mujer se manifieste y veréis cómo ese poder no podéis seguir detentándolo.” – Clara Campoamor.

“Deixeu que la dona es manifesti i veureu com aquell poder no el podeu seguir posseint.” – Clara Campoamor.

Com he esmentat al principi del treball, he escollit centrar-me en les sufragistes britàniques perquè eren les que van lluitar a gran escala pel dret de vot. Però, això no significa que no hi haguessin altres moviments sufragistes arreu del món. El sufragisme es va convertir en un moviment transnacional i dones de diversos països van utilitzar les sufragistes britàniques com el seu referent.

És interessant destacar que alguns dels Estats que van començar a demanar el vot més tard, el van aconseguir molt abans que les britàniques, com ara Nova Zelanda. Nova Zelanda va ser el primer país a cedir el dret a vot actiu a dones l'any 1893 (tot i així, no va ser permès que es presentessin com a candidates al parlament fins el 1919). Allà, eren només els homes els encarregats de decidir entorn el dret de sufragi de la dona i llavors el moviment va ser realment dirigit a canviar l'opinió d'homes.

En el cas d'Europa, el segle XIX va ser caracteritzat per la lluita del dret de sufragi masculí a partir del moviment obrer, i les dones no van trigar gaire a unir-se a la causa. La lluita per al dret de vot de les dones va ser molt més intensa i la seva durada depenia del país. La majoria d'estats van donar el dret de vot a les dones després de la Primera Guerra Mundial. Els primers països europeus a aconseguir-ho van ser Finlàndia (1906) i Noruega (1907), després d'això es va cedir el vot en disset països més (entre ells els Estats Units, en què la dona va obtenir la participació política l'any 1920) fins a Espanya i Portugal, que van rebre el vot l'any 1931. Els països europeus més endarrerits van ser França (1944), Itàlia (1945), Grècia (1952) i Suïssa (1971), fet que resulta interessant perquè justament són aquests quatre països els que havien sigut considerats els pares de la democràcia històricament.

1.4.2. “El moviment sufragista” espanyol.

“Sólo aquel que no considere a la mujer un ser humano es capaz de afirmar que todos los derechos del hombre y del ciudadano no deben ser los mismos para la mujer que para el hombre.” – Clara Campoamor.

“Només aquell que no consideri a la dona un ésser humà és capaç d'afirmar que tots els drets de l'home i del ciutadà no han de ser els mateixos per a la dona que per l'home.” – Clara Campoamor.

És interessant poder fer la comparació del moviment sufragista britànic amb el que més proper tenim; el “moviment sufragista” de l'Estat Espanyol, entre cometes, perquè realment no va ser un moviment com el de Gran Bretanya o altres països europeus. Però seria un error no parlar del feminisme que va començar a créixer a finals del segle XIX i que acabaria obrint el camí polític i social per la dona espanyola.

Segons molts historiadors com ara María Laffitte¹⁰, a Espanya no hi havia hagut mai res semblant al gran moviment sufragista britànic ja que el feminisme no va prendre la força que necessitava. Segons Laffitte, les dones espanyoles estaven consumides per la resignació i el conformisme i a causa d'això,

---

¹⁰ María Laffitte (1902-1986), aristòcrata, escriptora, assagista i crítica d'art espanyola, defensora dels drets de les dones i autora de; “La mujer en España. Cien años de su historia”

no va ser fins principis del segle XX que van començar a adonar-se de la necessitat d'una lluita comuna. L'autora Rosa Maria Capel¹¹ assenyala que el motiu principal pel qual va trigar tant en sorgir el feminisme espanyol era que Espanya anava molt més endarrerida que altres parts d'Europa. Entre les causes principals hi ha la manca d'un desenvolupament industrial, d'una burgesia mitjana poderosa i d'una educació femenina important, factors que van endarrerir l'accés de les dones al treball industrial.

Tot i així, sabem que la dona espanyola va rebre el vot al 1931 i que, per tant, algun tipus d'alçament va existir. El primer cop que es va parlar de la possibilitat d'un sufragi femení va ser el 1877 quan set diputats van sol·licitar la possibilitat de cedir el vot a totes aquelles dones majors d'edat, mares de família o vídues però la proposta va ser denegada pel govern conservador. Tot i així, podem observar que a partir del 1906 es van començar a fundar les primeres organitzacions de dones que demanaven canvis en la societat; entre aquestes podem trobar "*La Asociación Nacional de Mujeres Españolas*" o el "*Grupo Femenino Socialista*" (entre molts d'altres). Cal destacar que l'objectiu d'aquestes associacions no era aconseguir el vot però sí aconseguir més llibertat i drets per la dona.

No va ser fins el 1907 que es va tornar a parlar del tema del sufragi femení quan els republicans i els liberals van intentar seguir els passos de Finlàndia i van demanar el vot per aquelles dones majors de 25 anys. Tot i ser rebutjat un altre cop, va ser la primera vegada que es va parlar públicament i a la premsa d'aquest assumpte. Només un any després els republicans van tornar a proposar el dret a vot per totes aquelles dones majors d'edat i caps de família (no contaven les dones casades) però l'oposició va argumentar que la dona tenia una gran influència clerical i que això es veuria influenciat negativament en les eleccions, fent retrocedir els pensaments progressistes. A més a més, es deia que la dona, si rebés el dret a vot, hauria de ser major de 45 anys ja que abans d'això tenia massa debilitat psicològica a causa de raons biològiques i així, doncs, votaria de manera irracional.

Encara que no hi haguessin exactament "sufragistes", diverses dones van començar a lluitar pel dret a vot i altres feien tot el contrari: lluitar-hi en contra. Aquí es pot parlar d'un debat molt intens entre les úniques dues polítiques a les corts de la Segona República: el debat pel vot femení entre Clara Campoamor i Victoria Kent.

Clara Campoamor era una escriptora, política i advocada que va néixer a Madrid l'any 1888. Durant la seva vida va participar activament en la política i i defensava a gran escala la República. D'aquesta manera, quan es va proclamar la Segona República Espanyola el 14 d'Abril del 1931, va ser escollida diputada a Madrid del Partit Radical. Allà, va lluitar contra la discriminació dels sexes, pel divorci, per la igualtat entre els fills fora del matrimoni i especialment per l'aprovació del sufragi femení.

D'altra banda, Victoria Kent era una advocada i política de Màlaga que també es considerava republicana i feminista i que va aconseguir obtenir la posició de diputada dins el Partit Radical Socialista. Tanmateix, ella estava en contra de l'atorgament del vot femení perquè pensava que si la dona tingués l'oportunitat de

¹¹Rosa Maria Capel (1950-), Historiadora espanyola que ha tractat temes com ara l'educació de la dona i la igualtat jurídica durant la història d'Espanya.

votar, acabaria votant conservador, a més a més argumentava que la dona espanyola encara no estava preparada per una responsabilitat així.

D'aquesta manera, malgrat que totes dues fossin considerades activament feministes, defensaven posicions contràries. El dia 1 d'Octubre de l'any 1931 hi va haver el debat decisiu on les dues polítiques van deixar ben clar el seu posicionament. D'una banda, Victoria Kent que va aprofitar l'argument que sempre es donava: que la dona seria massa influenciable per part de l'Església i del seu marit a l'hora de votar i que afectaria negativament la República i els seus ideals progressistes. Va declarar el següent: "Crec que el vot femení hauria d'ajornar-se, ho diu una dona que, en el moment crític de dir-ho, renuncia a un ideal. Quan transcorrin uns anys i vegi la dona els fruits de la República i reculli la dona en l'educació i en la vida dels seus fills els fruits de la República, llavors, Senyor Diputats, la dona serà la defensora més ardent de la República. Si les dones espanyoles fossin totes obreres, si les dones espanyoles haguessin passat per un període universitari i fossin alliberades de la seva consciència, jo m'aixecaria avui davant de tota la Cambra per demanar el vot femení. Però en aquestes hores jo m'aixeco justament per dir el contrari i dir-ho amb tota la valentia del meu esperit"¹². Bàsicament, defensava que la dona no tenia prou coneixements ni prou experiència per escollir qui governaria el seu país. No havia patit allò que havien patit els homes i, per tant, el seu vot no buscava el bé comú.

D'altra banda, Clara Campoamor va rebatre que per sobre dels interessos de l'Estat estava el principi d'igualtat. D'aquesta manera, les dones no podien esperar més temps per rebre el vot, sinó que havia de ser una llei immediata. A més va demostrar que les dones tenien molta més capacitat que els homes a l'hora de deixar enrere l'analfabetisme i que, així, no trigarien gens en tenir el mateix grau de cultura elemental que els homes i que aviat tindrien encara més coneixement, deixant clar que no incloure-les dins la política seria un error molt greu. Alguns dels arguments decisius que van fer que guanyés el debat van ser els següents: "Com es pot dir que quan les dones donin senyals de vida per la República se'ls hi concedirà com a premi el dret a votar? És que les dones no han lluitat per la República? És que al parlar amb elogi de les dones obreres i de les dones universitàries no està cantant la seva capacitat?" o un dels meus preferits; "Jo, Senyors Diputats, em sento ciutadà abans que dona, i considero que seria un error polític deixar a la dona al marge d'aquell dret, a la dona que espera i confia en vosaltres."¹³

Aquell discurs va ser decisiu i gràcies a la Clara Campoamor, es va aconseguir el sufragi universal femení a partir dels 23 anys amb 161 vots a favor i 121 vots en contra. El 19 de novembre del 1933 seria el primer cop que la dona tindria el dret a votar i les prediccions de Victoria Kent es van complir ja que va sortir victoriosa la dreta. Molts van aprofitar això per culpar a la Clara Campoamor però en cap moment es va demostrar que fos per culpa del sufragi femení.

Per desgràcia, aquesta igualtat electoral entre homes i dones va durar ben poc ja que a partir del 1936 amb l'arribada de la Guerra Civil i més endavant la dictadura de Franco, la dona va tornar a perdre tots els seus drets. La dictadura va imposar un model de societat que exclouia la presència de la dona en tots aquells àmbits que no fossin domèstics. El rol tradicional anava per endavant de tot i l'obligació principal de la dona era obeir al seu marit, era un símbol de la llar sotmesa a l'autoritat d'un home. Un altre exemple de la discriminació cap al gènere femení durant la dictadura és un breu llibre de 1953

---

¹² Victoria Kent– Diputada del Congrés dels Diputats entre 1931 i 1932.

¹³ Clara Campoamor – Diputada del Congrés dels Diputats entre 1931 i 1933.

titulat “*Guía de la buena esposa*”, on es donen consells sobre com s’ha de comportar una dona per mantenir content al seu marit.

El masclisme del moment va ser tan greu que fins i tot s’empresonava a aquelles dones que no seguien unes normes de vestimenta. Aquest model era el mateix que se seguia a l’etapa victoriana a Gran Bretanya i a la resta d’Europa però la diferència està en que allà ho van patir durant el segle XIX i aquí, a causa de la dictadura, es va tornar a patir fins l’any 1975-77. D’aquesta manera, Espanya va retrocedir moltíssim en quant als drets de la dona i si volia tornar a estar al mateix nivell que Europa, s’havia de “posar les piles”.

1.5. Actualitat del dret de vot femení.

D’aquesta manera, fa relativament molt poc temps que hi ha el dret al sufragi femení a Espanya i a Europa en general. Tenint en compte que és un continent més aviat democràtic i desenvolupat, es podria pensar que aquells països on no es tenen tant presents els drets fonamentals humans encara els hi queda molt de camí per rebre el dret a vot femení. Tot i així, si mirem les estadístiques, veurem que realment gairebé tots els països del món han anat guanyant el dret i actualment, legislativament parlant, tenen les mateixes oportunitats per votar que els països desenvolupats. Però bé, ara observarem que els drets i els valors de la societat no només resideixen en la legislació i la política.

1.5.1. Països on la dona té el dret a vot i pot votar de manera lliure.

“Freedom cannot be achieved unless women have been emancipated from all kinds of oppression” – Nelson Mandela.

“No es pot aconseguir la llibertat tret que les dones siguin emancipades de tota mena d’opressió”. – Nelson Mandela.

Per sort, la dona té el dret a vot lliure a tots els països d’Europa, Amèrica, Oceania i tots els països més desenvolupats d’Àsia i Àfrica. Però per desgràcia no és així a tot arreu.

1.5.2. Països on la dona té el dret a vot però no pot votar de manera lliure.

“In the Middle East it’s about changing values, such as respect for women.” – Haifaa al-Mansour.

“A l’Orient Mitjà, es tracta de canviar els valors, tal com el respecte cap a les dones.” – Haifaa al-Mansour.

El següent mapa representa en blau alguns dels països que no cedeixen la llibertat total a la dona a l’hora de votar:

Mapamundi dels països que no cedeixen la llibertat total a la dona a l'hora de votar. (Figura 9).

Afganistan

Les dones tenen el dret a vot a Afganistan des de l'any 1964, ara bé, a causa de la llei instaurada l'any 2009 anomenada "xiïta de l'estat personal", les dones estan obligades a demanar permís al seu marit o pare per sortir de casa (llevat que hi hagi un motiu molt urgent). Això, dificulta molt l'accés de la dona al vot ja que la majoria de la població està en contra dels seus drets. A més a més, tot i que les dones aconsegueixin el permís del denominat responsable de la família, no està assegurat que puguin arribar al centre electoral ja que són assetjades i amenaçades per aquells de les comunitats més conservadores.

Aràbia Saudita

Aràbia Saudita va ser l'últim país en cedir el dret a vot a la dona l'any 2015. L'any passat, les dones també van rebre el dret a l'accés a educació i sanitat sense el permís d'un tutor legal però encara i així, tenen moltes restriccions i no poden prendre decisions importants sense supervisió. D'aquesta manera, moltes no poden decidir a qui volen votar ja que es considera una decisió massa important per moltes famílies.

Egipte

Egipte, tot i tenir tècnicament el dret al sufragi femení des de l'any 1956, és considerat el país que més reprimeix les dones en tot el món: pateixen constantment agressions sexuals i viuen sota un règim islàmic molt estricte que dificulta l'accés als centres electorals. A més a més, per tal de votar estan obligades a baixar-se el nicab, el vel que els tapa la cara i que porten per motius tradicionals i religiosos. Això provoca que moltes dones es facin enrere i que la gran majoria ni tan sols intenti votar.

Kenya

A Kenya les dones tenen el dret a vot des del 1963 però ni les de Kenya del Nord i ni les de Kenya de l'Oest poden votar realment. A Kenya del Nord, els conflictes socials suposen que no sigui segur que una dona surti a passejar una llarga distància i per tant és molt difícil que aquesta pugui arribar al centre

electoral. A Kenya de l'Oest, està prohibit que les dones embarassades surtin al carrer i a part d'això, moltes han de quedar-se a casa a causa de la quantitat de malalties que hi ha. D'aquesta manera, molt poques dones voten a Kenya en general.

Nigèria

A Nigèria les dones tenen el dret a vot des del 1958 però hi ha moltes barreres socials que dificulten a la dona votar i hi ha molt poc interès per fer-ho perquè per culpa de la societat patriarcal, tenen la sensació que el seu vot no servirà de res. Tot i ser el país africà més democràtic, només un 8% dels membres de l'Assemblea Nacional són dones i en general hi ha molt de masclisme tant dins la política com fora.

Oman

Les dones d'Oman van aconseguir el vot l'any 2003 però a causa de les barreres culturals i religioses, és molt difícil votar. A part d'això, quan la dona vota està obligada a escollir el que vol el seu marit perquè sinó arrisca el divorci, una sentència a la mort social i econòmica per la majoria de dones. A més a més, només hi ha dues regidores dones dins dels 83 que formen el consell de consultes d'Oman llavors moltes no volen intentar endinsar-se dins el món polític per les dificultats que suposaria.

Papua Nova Guinea

A Papua Nova Guinea, el sufragi femení existeix des del 1964, però les dones no s'animen a participar en les eleccions ja que hi ha moltes barreres per elles quan es tracta de formar part de la vida política activa. El pensament de la majoria de la població es basa en que les dones no estan prou capacitades com per portar a terme un càrrec polític. A més a més, no poden comprar vots com fan molts homes perquè no tenen el mateix accés a recursos econòmics que ells. D'aquesta manera, hi ha molt poca representació política femenina (des de 1975 només 7 membres del govern han sigut dones).

Pakistan

Pakistan també permet que les dones votin des de l'any 1947 però tenint en compte que hi ha normes molt estrictes sobre la interacció entre homes i dones, és probable que una dona no pugui votar perquè li ho ha prohibit el seu marit. A més a més, si aconseguix el permís per votar, patirà molta violència al centre electoral.

Qatar

Les dones de Qatar també poden votar legalment des del 1997 (tot i que no s'hagi votat des de fa molt de temps) però reben molta pressió per part de les seves famílies conservadores per no fer-ho. Aquestes restriccions socials són considerades més importants que qualsevol llei i per tant no són lliures. A més a més, Qatar viu sota la *xaria*, una llei islàmica que oprimeix a gran escala les dones i la població en general.

Uganda

Tot i que el sufragi femení també sigui legal a Uganda des del 1962, les dones tenen molt difícil reunir el temps necessari per poder anar allà a votar. En primer lloc perquè el seu deure principal és cuidar la casa i els seus fills i no té mai temps lliure per sortir. A més a més, hi ha tanta violència al centre

electoral que des de l'any 2016 hi ha un centre de control per prevenir-ho però moltes diuen que ha sigut implantat per fer perdre encara més temps a l'hora de votar i per prevenir que hi votin dones.

Zanzíbar (illa de Tanzània)

A Tanzània la dona té el dret a vot des del 1959 però a Zanzíbar es requereix un esforç i compromís molt gran per poder votar. Si un home li prohibeix el vot a la seva parella, i aquesta no el fa cas, el marit demanarà un divorci. L'any 2015 més de 50 dones van ser divorciades per no seguir les normes que els hi havien imposat els seus marits. A part d'això, es pateix molta violència als centres electorals.

Per desgràcia, aquests no són els únics països amb lleis i tradicions que restringeixen a les dones en tots els seus àmbits. Per tot el món, societats patriarcal i legislacions com ara la llei "Sharia" impedeixen que les dones tinguin la llibertat del seu vot. El simple fet de disposar del dret legal al vot no assegura res ja que si la societat no ha evolucionat, la llei no podrà fer-ho. Hi ha molts països que per desgràcia no han canviat absolutament res des que la dona ha aconseguit el sufragi femení.

1.5.3. Països on la dona no té el dret a vot i no pot votar de manera lliure.

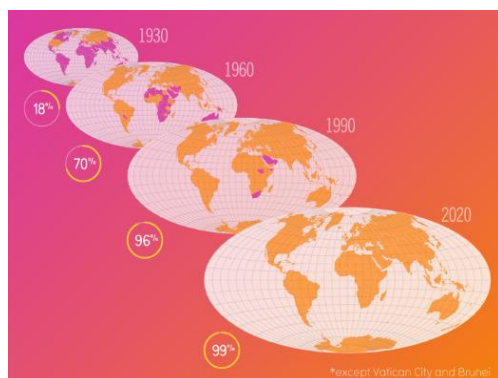
"To hold that men and women are equal in being, but unequal in authority strips the term of its essential meaning." – Mimi Haddad.

"Sostenir que els homes i les dones són iguals en ésser però desiguals en autoritat, desmunta el sentit bàsic de la paraula". – Mimi Haddad.

El Vaticà

El Vaticà és l'únic lloc en tot el món on la dona no té el dret a vot. L'església catòlica només cedeix el vot als cardenals quan un Papa nou és escollit. Tot i que això suposi que molts homes tampoc tinguin l'oportunitat de votar, com a mínim poden intentar ascendir cap a aquest càrrec executiu i legislatiu. Les dones no poden fer ni tan sols això, ja que no poden ser cardenals.

Cal destacar que hi ha altres països on ningú té el dret a vot però perquè viuen sota un règim totalitari, com és el cas de Brunei¹⁴.

Evolució del sufragi femení mundialment. (Figura 10)

La següent imatge mostra com ha evolucionat el món envers el dret al sufragi femení des de l'any 1930 al 2020. Per sort i com es pot observar, en molt poc temps s'ha aconseguit canviar a gran escala els colors del dibuix (el rosa representant els llocs on no es podia votar i el taronja mostrant on sí). Tot i així, encara queda molt per fer ja que, com hem vist abans, les lleis maquillen la realitat i fins que no canviï la societat, les lleis no podran fer-ho.

¹⁴ Estat Asiàtic que viu sota un règim monàrquic i absolutista on el sultan té tot el poder executiu. No hi ha hagut una votació nacional des de l'any 1962 i tot mena de llibertat de premsa està fortament restringida.

1.6. L'evolució del sufragisme: Què va passar després?

“La veritat, de vegades m'enfado molt per la situació de la dona, però no em canviaria per l'altre sexe de cap manera. Realment he estat i sóc feliç i penso ser-ho... de ser una dona.” – Maria Aurèlia Capmany i Farnés.

Si tornem a centrar-nos en Europa i concretament en Espanya, podrem veure que el sufragi femení va servir com a punt de partida del moviment feminista i que a partir d'allà les dones van començar a tenir més i més drets. Tot i que sabem que els drets de la dona van retrocedir moltíssim durant la dictadura de Franco (1939-1975), a partir del 1975-1977 la situació va començar a canviar un altre cop i Espanya va seguir els passos d'Europa. A poc a poc la dona espanyola va aconseguir més llibertats i realment va avançar molt en poc temps.

A Europa, durant la dècada dels 60, els canvis en el món van donar impuls als nous moviments feministes que proposaven demostrar els prejudicis que existien en el món sobre les feines etiquetades “masculines” i “femenines”. Això va ajudar a superar bastant la discriminació política, econòmica i social que patien les dones. A partir d'aquí, l'any 1975 l'ONU va establir el 8 de març com Dia Internacional de la Dona i va aprovar la convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona l'any 1979.

Com he dit abans, Espanya anava molt endarrerida pel que fa als drets de la dona, i no va ser fins el 2 de maig de 1975 que la situació va començar a canviar amb l'aprovació de la Llei 14/1975, que tractava determinats articles del Codi Civil sobre l'estat jurídic de la dona casada i els drets i deures dels cònjuges. Aquesta llei va fer que la dona tingués igualtat de condicions amb l'home a l'hora d'accedir a serveis bancaris ja que, fins aleshores, la dona no podia ni tan sols obrir un compte bancar sense el permís i l'autorització del seu marit. A part d'això, va obtenir el dret de poder firmar un contracte, tenir una casa en propietat o crear un negoci sense la necessitat de tenir l'autorització de la seva parella.

No va ser fins la Constitució de 1978 que la legislació espanyola va garantir el mateix tracte entre dones i homes en molts àmbits que fins aleshores havien quedat ignorats. Allà, es van reconèixer catorze lleis com ara el dret a l'avortament, la llei del divorci i altres reivindicacions per intentar arribar a la igualtat de gènere. En aquest entorn van començar a sorgir figures com Maria Aurèlia Capmany i Farnés, una novel·lista catalana que va destacar també com a activista cultural, feminista i antifranquista. A part d'això també van aparèixer grups feministes vinculats a organitzacions polítiques que defensaven la llibertat democràtica.

Més endavant va haver-hi diverses reformes del Codi Civil, com per exemple la Llei 11/1981, una llei aprovada el 13 de maig on la dona va rebre el mateix poder que l'home quan es tractava dels fills. Fins aquell moment, el marit podia posar en adopció els fills del matrimoni sense el permís de la mare i, en el cas que la dona es quedés vídua, havia de rebre un tutor legal obligatòriament. Aquell mateix any es va recuperar el dret al divorci (que va ser un dels més progressistes d'Europa, tot i que tingués moltes condicions) i les dones van aconseguir el dret a fer-se el passaport o obtenir el carnet de conduir sense necessitar el consentiment del pare o marit.

Encara que la Constitució esmentava l'avortament, fins al 1985 estava totalment prohibit interrompre un embaràs (fins i tot si l'embaràs havia sigut fruit d'una violació). L'any 1985 es va despenalitzar l'avortament en tres circumstàncies: si hi havia hagut una violació (fins a les 12 setmanes), si era un risc per a la salut física i psicològica de la mare o per la malformació del fetus (fins a les 22 setmanes).

Actualment, la interrupció voluntària de l'embaràs es regula per la Llei orgànica 2/2010, que permet l'avortament lliure durant les primeres 14 setmanes de gestació.

Des de llavors hi ha hagut diversos canvis en el Codi Civil per afavorir la igualtat de gènere. Un dels més recents és la Llei orgànica 3/2007 de 22 de març, on es dicta que en tots els ministeris ha d'haver-hi algú que treballi per al desenvolupament de les funcions relacionades amb el principi d'igualtat entre dones i homes. L'article 62 de la mateixa Llei orgànica estableix que ha d'existir un protocol d'actuació per prevenir i no tolerar l'abús sexual i l'abús per raó de gènere.

Tot i que hem avançat molt en poc temps, encara ens queda molt de camí ja que hi ha qüestions pendents de resoldre i que han de millorar per poder proclamar la plena igualtat de gènere.

2. Part pràctica. – El dret al sufragi femení és la solució principal per acabar amb la desigualtat de gènere?

Després d'endinsar-me dins la història de la lluita feminista crec que també és important fer una recerca dins el moviment actual. Les sufragistes pensaven que si aconseguien el dret a vot, podrien acabar amb la desigualtat de gènere ja que defensaven que la representació política era la base de tot. D'aquesta manera, segons elles, la desigualtat de gènere residia en l'àmbit legislatiu.

Però, si això és cert, significaria que mundialment ja s'ha aconseguit la igualtat de gènere perquè com hem vist abans, el dret al sufragi femení és un dret vigent en gairebé tot el món. A partir d'aquí, pretenc investigar si realment això és veritat o no i, si no ho és, intentar esbrinar on resideix el problema de veritat.

La meva hipòtesi és que la representació política no ha acabat amb les desigualtats de gènere pel simple fet que la desigualtat va molt més enllà de l'àmbit polític, però no puc basar les meves conclusions en una simple opinió. D'aquesta manera, ara toca fer una recerca dins la societat actual, per veure si realment és possible que les desigualtats vagin més enllà de les lleis.

2.1. S'ha aconseguit la igualtat a partir del sufragi femení?

Tot i que l'objectiu principal de les sufragistes era aconseguir el dret a vot, també pretenien lluitar pels drets fonamentals de la dona i defensaven per sobre de tot l'igualtat. Després d'obtenir el sufragi femení, les associacions feministes van seguir esforçant-se per aconseguir tot el que la societat els hi devia. Per desgràcia, gairebé 100 anys després d'aquell 1 d'Octubre del 1931, seguim molt lluny de la denominada igualtat. Està clar que hem avançat moltíssim i més tenint en compte que van haver 40 anys en els que els drets de la societat van ser fortament reprimits i el moviment feminista es va veure estancat, però encara ens falta molt per arribar als objectius de les sufragistes.

Tot i que les lleis no imposen aquestes desigualtats, les dades demostren que són molt presents al nostre dia a dia i des del meu punt de vista, no se'n parla suficient:

Tasques domèstiques i de la llar: Segons dades de l'INE¹⁵ de l'any 2016, les dones espanyoles passen quatre hores i mitja al dia fent tasques domèstiques o cuidant als fills, mentre que els homes es passen només dues hores i mitja fent aquest càrrec.

La bretxa salarial: Segons dades de l'INE, les dones reben un salari d'un 20% menys que els homes, guanyant una mitjana de 5000 euros menys a l'any.

---

¹⁵ Institut Nacional d'Estadística.

Si ens fixem en el següent gràfic, cada zona d'Espanya és diferent i on més diferència a favor dels

Bretxa salarial entre homes i dones a Espanya l'any 2019. (Figura 11)

homes hi ha és a Astúries, on el sou dels homes és 25,22% superior al de les dones. Per una altra banda, a Canàries la diferència és només d'un 1,51% però tot i així ja és massa. En el cas de Catalunya, hi ha una bretxa salarial d'un 20,64%, un 1,13% per sobre de la mitjana d'Espanya. És evident que ens queda molt de camí per recórrer.

Les pensions: Segons l'informe "Anàlisi de les pensions des d'una perspectiva de gènere" de la UGT, les dones pensionistes reben una pensió uns 450 euros inferior a la dels homes. Això es pot veure amb més claredat quan es té en compte que la mitjana de les pensions d'una dona són 740 euros, i la mitjana de les pensions de l'home són 1190 euros o més.

Lideratge empresarial: Si ens endinsem en les dades de càrrecs directius a Espanya, trobem que el percentatge de dones espanyoles directives és només d'un 27%.

A part de totes les dades més aviat econòmiques i laborals que corroboren les desigualtats que hi ha entre homes i dones, també s'han de tenir en compte les agressions que les dones pateixen cada dia. Això és una cosa que tampoc ha canviat des del temps de les Sufragistes i les *Suffragettes* ja que la violència que elles patien segueix sent molt present avui en dia. La diferència principal es troba en què ara més gent denuncia, i per tant es disposa de xifres més exactes, però tot i així encara hi ha moltes dones que tenen massa por de denunciar aquest tipus d'agressions i mai sabrem amb seguretat quantes víctimes hi ha.

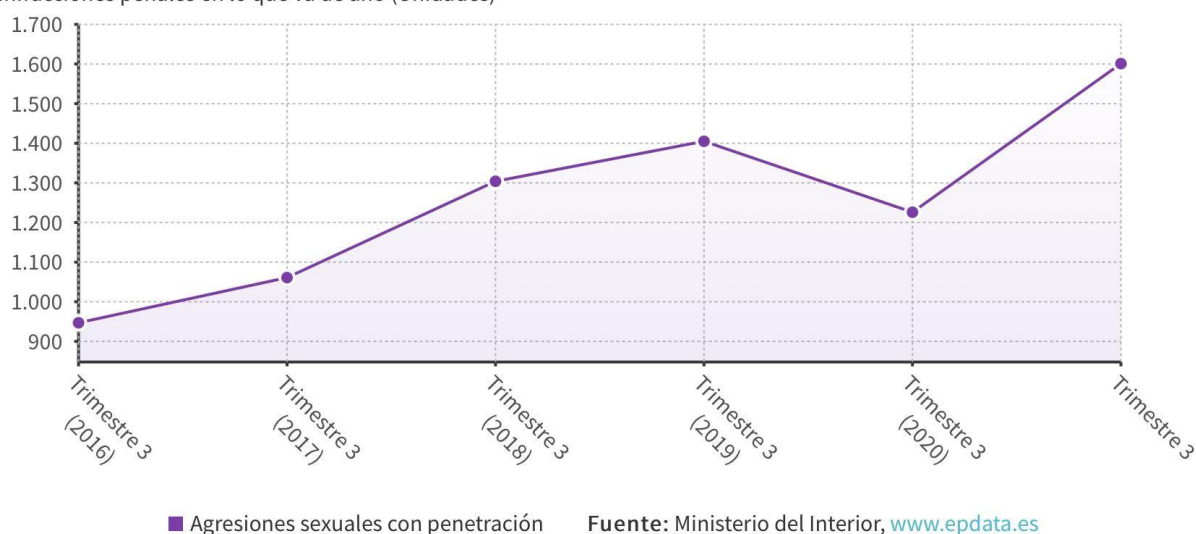
També és important destacar que una agressió no cal que sigui física o sexual, sinó que també pot ser psicològica. Per desgràcia, les dones pateixen constantment actes que atenten contra la seva integritat, dignitat i llibertat, però d'això sí que és impossible fer-ne un recompte numèric.

D'aquesta manera faré servir el nombre de violacions (agressions sexuals amb penetració) per mostrar a petita escala el greu problema que segueix tenint la societat.

Número de violaciones denunciadas en España

En España se han registrado 1.601 violaciones hasta trimestre 3 de 2021

Infracciones penales en lo que va de año (Unidades)

Estadística de les agressions sexuals amb penetració a Espanya fins l'últim trimestre de cada any. (Figura 12)

Si ens fixem en el següent gràfic, podrem observar com l'any 2021 s'han registrat 1601 violacions, un 24,6% més que l'any 2020, en què se'n van registrar 1226. Si això no és prou per posar els pèls de punta, tornem al que hem dit abans: aquest no és un recompte exacte ja que no totes les dones denuncien les agressions que pateixen. Si se suposa que la nostra societat ha avançat tant com pensàvem, quantes dones de l'època de les sufragistes devien haver patit aquesta mena d'agressions?

A part d'això cal destacar que hi ha molts prejudicis i estereotips quan es tracta del paper de la dona dins la societat que encara no han canviat. Segons l'ONU, el 90% de la població mundial comparteix aquests prejudicis i malauradament és un aspecte que està molt normalitzat dins la nostra societat. Aquests estereotips són els que marquen la base de la discriminació ja que són alimentats pel mateix sistema patriarcal de què he parlat anteriorment.

Alguns dels estereotips més comuns podrien ser que la dona és més sensible i delicada que l'home, que no sap negociar perquè no té prou capacitats per ser competitiva, que la seva feina és a casa mentre que l'home és qui ha de fer les aportacions econòmiques a la llar, que les dones condueixen pitjor que els homes (cosa que s'ha demostrat que és falsa, ja que segons un estudi les dones són molt més prudentes a l'hora de conduir i per tant tenen menys accidents d'automòbil).

Les causes principals d'aquests prejudicis es basen en:

- L'atribució de rols que se'ns han imposat des de la infància.
- El sistema educatiu que no parla prou del tema i que segueix separant nois i noies en molts àmbits.
- Els mitjans de comunicació que segueixen donant suport a aquests rols de gènere.

- La desigualtat a la feina (considerada una causa i una conseqüència dels prejudicis que es tenen cap a la dona).

2.2. El moviment feminista en l'actualitat: la lluita continua.

Sabem, per tant, que les sufragistes no van aconseguir el seu objectiu i que, per això mateix, la lluita feminista segueix estant molt present avui en dia. En l'actualitat el moviment ha adoptat camins diferents i tothom ha adaptat el feminisme segons els seus ideals i les seves preocupacions. Bàsicament han fet sorgir del moviment impulsat per les sufragistes diferents branques i tipologies.

2.2.1. Tipus de feminismes.

1. Feminisme filosòfic

El feminisme filosòfic és aquell que busca reflexionar sobre la idea i el concepte de la dona dins d'un ordre social. Proposa la revisió de la història de la filosofia ja que és un àmbit en el qual tot rastre de la dona ha sigut eliminat. Clara Campoamor, per exemple, defensava el feminisme des d'aquest corrent més filosòfic.

2. Feminisme radical

El feminisme radical va sorgir sobre la dècada de 1960 i, al contrari del que pensa molta gent, no es basa en uns ideals "extremistes". El nom que pren prové de la paraula "arrel", ja que proposa indagar en els orígens de l'opressió cap a la dona causada per factors sociopolítics i econòmics. Dins d'aquest corrent també es tracten temes com el racisme i el classisme.

3. Feminisme abolicionista

El feminisme abolicionista s'ocupa de lluitar contra l'explotació comercial i sexual del cos femení. Entre els seus objectius principals podem trobar l'abolició de la prostitució (d'on prové el nom). A part d'això també s'oposa a la gestació per substitució (ventre de lloguer) i a la pornografia.

4. Feminisme liberal

El feminisme liberal és aquell que busca promoure el reconeixement i l'acceptació de les capacitats de les dones en activitats i treballs que s'han associat històricament als homes. Per afavorir això, promouen lleis d'inclusió.

Feminisme de la igualtat. (Figura 13)

5. Feminisme de la igualtat

El feminisme de la igualtat és aquell que pretén promoure pràctiques socials d'igualtat entre homes i dones. Defensen que les diferències entre gèneres són estrictament culturals i per això mateix busquen consolidar un nou ordenament social a partir de valors democràtics i igualitaris.

6. Feminisme de la diferència

El feminisme de la diferència parteix de la psicoanàlisi i considera a una dona com un ésser completament diferent a l'home. A partir d'aquí assumeix l'exploració de l'inconscient com a mètode per la construcció de l'identitat femenina.

7. Feminisme factual o científic

Aquest tipus de feminisme es basa en la biologia i psicologia evolucionista i s'oposa a la idea que les úniques diferències entre homes i dones siguin aquelles culturals ja que reconeix les biològiques. Tot i així, defensa que aquestes diferències no justifiquen la desigualtat de gènere.

8. Feminisme marxista

El feminisme marxista és un tipus de feminisme socialista que es basa en els models de construcció del poder a partir de la teoria de Marx. Defensa que les realitats materials i les condicions econòmiques contribueixen a l'opressió que pateixen les dones i que el capitalisme és el sistema dominant del patriarcat.

9. Feminisme postcolonial

El feminisme postcolonial és aquell que estudia la condició de la dona en àmbits geopolítics postcolonials. Proposa abandonar el feminisme tradicional i incorporar perspectives com la raça o la cultura a la definició de gènere.

10. Feminisme anarquista

El feminisme anarquista defensa la igualtat de gènere a partir de la referència de la ideologia anarquista. Des del seu punt de vista, l'anarquisme és favorable al feminisme ja que tots dos moviments qüestionen els mètodes de control social.

11. Feminisme negre:

El feminisme negre té en compte la situació particular de les minories racials ja que la discriminació i la marginació social d'aquestes és molt elevada. Aquest tipus de feminisme entén que el racisme, a part del patriarcat, té una influència gran dins els rols de gènere.

*Manifestació antiracista contra el masculisme.
(Figura 14)*

12. Feminisme lèsbic:

El feminisme lèsbic defensa que la naturalització de la heterosexualitat afavoreix el concepte dels rols socials de gènere i, per tant, aquest tipus de feminisme lluita en contra dels principis heteronormatius.

13. Feminisme cultural:

El feminisme cultural considera que la dona és moralment superior a l'home ja que veu en ella un vincle especial amb la natura pel fet de ser mare i per la seva capacitat reproductiva.

14. Feminisme separatista:

El feminisme separatista basa part de les seves reflexions en les teories lèsbiques i proposa que l'única manera amb la qual la dona podrà aconseguir la llibertat serà separant-se dels homes.

15. Ciberfeminisme:

El ciberfeminisme estudia el mètode en el qual es construeixen les bases del gènere a Internet i les xarxes socials. Malauradament, les xarxes tenen una gran capacitat per alimentar aquesta concepció tradicional dels rols de gènere, però també poden ajudar a eliminar-los.

16. Ecofeminisme:

L'ecofeminisme relaciona el feminisme amb la protecció del medi ambient. Bàsicament, considera que el capitalisme que explota el medi ambient està molt lligat a l'ordre patriarcal que explota el cos femení.

17. Feminisme dissident:

El feminisme dissident agrupa a totes aquelles dones que no comparteixen els mateixos objectius o mètodes amb els altres tipus de feminismes.

18. Feminisme provida:

Aquest tipus de feminisme genera molta controvèrsia ja que està en contra de l'avortament. Argumenta que només s'arribarà a la igualtat si es respecta la vida dels més vulnerables (incloent als que no han nascut encara). Cal destacar que aquest corrent del feminisme no és plenament reconegut pel moviment feminista ja que obligar a una dona a sostenir un embaràs en contra de la seva voluntat, reproduïx l'estructura del pensament patriarcal.

Hi ha més corrents feministes però aquí he volgut destacar aquells que tenen més suport. Aquesta divisió dins el feminisme pot ser vista com una cosa positiva ja que dóna l'oportunitat d'ampliar la lluita i el moviment però també divideix encara més a les dones que suposadament persegueixen un objectiu comú. Si ens fixem en el moviment sufragista, la força que tenia és que totes les dones que hi formaven part lluitaven per l'objectiu comú i segurament, si no s'haguessin unit totes, la història de la dona hauria sigut molt diferent.

Tot i que cada cop més la lluita feminista abraça més corrents i tipologies, encara hi ha moltes persones que critiquen el moviment. Avui dia escoltem constantment la paraula "feminazi" que cada cop més s'està popularitzant entre el masclisme més radical per desviar l'atenció d'allò que és realment important; el reconeixement de la figura femenina en la societat. Però no només són els homes que s'estan oposant a la lluita sinó que també hi ha moltes dones que es burlen i critiquen el moviment. Hi ha molts mites i prejudicis sobre el que és una feminista i com que gran part de les dones d'aquest país gaudeixen d'independència personal, econòmica i professional gràcies al treball realitzat anys enrere per les pròpies feministes, no entenen perquè s'ha de seguir lluitant. Per això mateix cal més educació sobre el tema ja que algunes dones es conformen amb el que han aconseguit i no intenten anar més enllà.

2.3. El moviment feminista dins la política espanyola: estadística de la representació femenina.

A partir dels diferents punts de vista quan es tracta del moviment feminista, he volgut fer una estadística de la representació femenina dins el govern espanyol i una recerca de l'opinió de polítiques femenines respecte d'aquesta qüestió. Només m'he volgut centrar en les dones polítiques ja que al cap i a la fi elles són les que més poden opinar sobre el tema, basant-se en l'experiència personal. A part d'això, cal destacar que si pogués faria una recerca de tots els partits que hi ha però això es faria massa feixuc i per tant em centraré en els cinc partits polítics que tenen més representació al congrés (tot i que mencionaré a tots els membres). D'aquesta manera, l'ordre que he seguit per presentar-los es basa en la quantitat de representants que té cada partit el novembre del 2021.

Partido Socialista Obrero

El Partido Socialista Obrero Español (PSOE) té un total de 120 membres al Congrés dels quals 63 són homes i 57 són dones.

El PSOE afirma que la principal raó per la qual són socialistes és perquè són feministes ja que segons ells, aquests dos aspectes van junts.

Adriana Lastra. (Figura 15)

L'Adriana Lastra, la vicesecretària general del PSOE va declarar que el feminisme i el socialisme són aigües que beuen d'una mateixa font ja que tots dos corrents de pensament comparteixen el mateix objectiu: l'emancipació¹⁶.

Una de les últimes notícies que hi ha hagut respecte el tema destaca que el PSOE demana passar a l'acció i que el feminisme formi part de l'agenda política. A més a més, han dit que cal un feminisme real i efectiu per fer front als passos enrere que hi hagut a Andalusia a causa del govern del Partido Popular. A part d'això no hi ha cap altre indicati on es mostri les intencions feministes del partit.

Partido Popular

El Partido Popular (PP) té un total de 88 membres al Congrés dels quals 52 són homes i 36 són dones.

Segons el PP, defensen un "feminisme liberal" ja que es pot ser feminista i de dretes. Aquest feminisme liberal argumenta que no s'ha d'erradicar el sistema de dominació que és el patriarcat sinó que simplement s'han de fer reformes per millorar la situació de les dones. L'Edurne Uriarte, actual diputada del PP al Congrés és autora d'alguns llibres sobre aquest assumpte com per exemple "Contra el feminismo" de l'any 2007 o "Feministas y de derechas" de l'any 2019.

D'altra banda, la portaveu parlamentària Cuca Gamarra afirma en una entrevista que el feminisme és part de l'essència del partit. No obstant això, les notícies mostren el contrari ja que a la reunió sobre drets de les dones i drets LGTBI de la Unió Europea d'Estrasburg, el Setembre de 2021, el Partit Popular es va abstenir en moltes votacions decisives. Així, no va donar suport al fet que la violència de gènere fos considerat eurodelicte, i va votar en contra del dret a l'avortament a Europa.

---

¹⁶ Alliberament d'una nació, d'un poble o d'una comunitat subjecta a una dominació externa.

Des del moviment feminista, diverses teòriques critiquen l'ús del concepte feminista per part dels populars ja que defensen que el PP s'està intentant apropiari del moviment per la seva repercussió dins la societat.

VOX

VOX té un total de 52 membres al Congrés dels quals 37 són homes i 15 són dones.

Vox és l'únic partit dins dels 5 que tenen més representació política que està completament en contra del feminisme i els seus membres han mostrat la seva opinió respecte el tema en moltes ocasions.

Rocío Monasterio, per exemple, va deixar molt clara la seva posició al dir que creia que a les dones no els hi calia una política específica ni una protecció especial. Defensa que les dones no han de ser tractades com un col·lectiu que s'ha de cuidar i que ella vol la veritable igualtat entre l'home i la dona.

Rocío Monasterio a la campanya "No hables en mi nombre". (Figura 16)

La diputada de VOX, Carla Toscana argumenta que les dones espanyoles tenen els mateixos drets que un home o fins i tot més. Opina que per culpa del feminisme, la dona té més drets com ara en el cas de la Llei contra la Violència de Gènere que no té ni sentit perquè la violència no té gènere. Destaca que la dona espanyola no té cap dret per reclamar.

A part d'això, les polítiques de VOX han parlat sempre molt despectivament de les dones feministes i han basat moltes de les seves campanyes en lemes com ara "A por las feministas".

Confederación de Unidas Podemos-En Comú Podem-Galicia en común

Unidas Podemos té un total de 34 membres al Congrés dels quals 16 són homes i 18 són dones.

Podemos es podria considerar el partit que més ha posat el feminisme en primer pla. Defensen, que és impossible construir un país just sense feminisme i que el feminisme és una de les bases més importants del partit.

Irene Montero. (Figura 17)

Irene Montero, la Ministra d'Igualtat ha mostrat des del primer moment unes intencions de canvi dins l'estructura patriarcal de l'estat. Fa molt poc, va afirmar que aquesta legislatura ha de finalitzar amb cinc grans projectes de drets feministes, com podrien ser: la legislació contra tot tipus de violència masclista incloent el tracte i l'explotació sexual o la garantia al dret de l'avortament. Tot i així, encara no hi hagut cap canvi significatiu.

Esquerra Republicana

Esquerra Republicana té un total de 13 membres al Congrés dels quals 6 són homes i 7 són dones.

Esquerra Republicana és un altre partit que s'ha declarat obertament feminista i realment ha aportat grans avenços pel moviment. Una de les notícies més recents i destacades és que gràcies a l'informe de l'eurodiputada d'Esquerra Diana Riba, el Parlament Europeu ha decidit incloure les violències masclistes al llistat de delictes d'abast europeu. A partir d'això el Parlament Europeu ha reclamat a la Comissió i al Consell unes definicions jurídiques, unes normes i unes sancions penals mínimes i comunes a tota la Unió Europea `per posar fi a la violència masclista.

Grupo Parlamentario Plural (JxCat, Más País, Compromís, Coalición Canaria, Nueva Canarias, PRC, Teruel Existe i el BNG)

El Grupo Parlamentario Plural té un total de 12 membres al Congrés dels quals 7 són homes i 5 són dones.

Grupo Parlamentario Mixto (la CUP, Unión del Pueblo Navarro i Foro Asturias)

El Grupo Parlamentario Mixto té un total de 10 membres dels quals 8 són homes i 2 són dones.

Ciudadanos

Ciudadanos té un total de 9 membres al Congrés dels quals 5 són homes i 4 són dones.

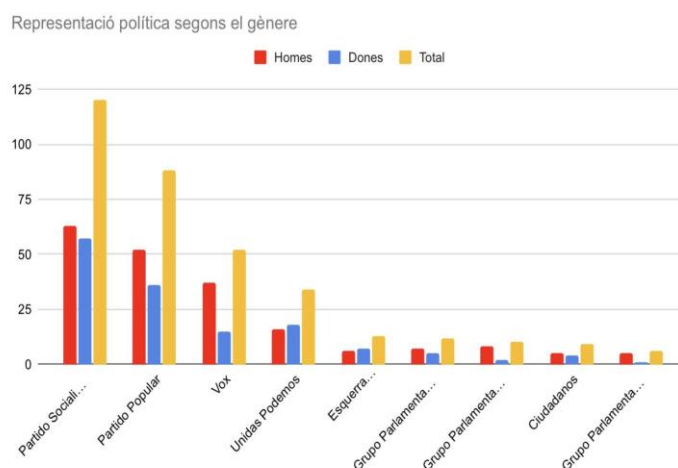
Grupo Parlamentario Vasco (EAJ-PNV)

El Grupo Parlamentario Vasco té un total de 6 membres al parlament dels quals 5 són homes i 1 és dona.

Euskal Herria Bildu

Euskal Herria Bildu té un total de 5 membres al parlament dels quals 3 són homes i 2 són dones.

Per representar amb més claredat aquesta estadística entre homes i dones de cada partit al Congrés, he fet un gràfic:

Gràfic de la representació política segons el gènere: dades extretes del Ministeri d'Interior.

Com podem observar, gairebé tots els partits tenen més representació masculina que femenina excepte en els casos d'Unidas Podemos i d'Esquerra Republicana. Això podria ser un indicatiu que mostri el fet que dins l'esfera política, tampoc s'ha arribat a la igualtat. Per tant, significaria que l'oportunitat de participar dins el parlament no ha aconseguit ni tan sols la igualtat política per la dona.

Tot i així, amb aquesta petita recerca dins les opinions envers el feminisme, es pot veure que hi ha punts de vista molt diferents i el discurs feminista s'ha apropiat a molts corrents diferents. El que realment ha de quedar clar és que el feminisme, igual que tota teoria política, té un nucli central d'idees que si no es respecta no pot ser considerat feminisme.

2.4. Opinió de polítiques vilanovines.

Per tal de fer una recerca més profunda i propera de la situació de la dona dins la política actual, he decidit fer entrevistes a les polítiques vilanovines per conèixer la seva experiència. A part d'això, he extret el seu punt de vista sobre el feminisme actual dins el marc polític per veure si totes comparteixen les mateixes opinions o si realment són tan diferents com a nivell estatal.

M'hagués agradat poder fer més entrevistes però malauradament només vaig obtenir resposta de quatre dones. Tot i així agraeixo molt la seva participació i m'han ajudat a veure amb una mica més de claredat com està la situació actualment en la nostra realitat més propera. Les entrevistes es presenten per ordre alfabètic:

2.4.1. Olga Arnau. - Esquerra Republicana de Catalunya.

Segons l'alcaldeessa Olga Arnau, queda molta feina per fer parlar d'igualtat política, perquè encara assistim a situacions en què es tracta la dona com a element secundari. Destaca que això li va passar no fa massa a la pròpia presidenta de la Comissió Europea, Ursula Von der Leyen. En tot cas, en els darrers anys s'han fet passos endavant. Les dones reclamem cada vegada més protagonisme en l'àmbit de la política. Defensa que el sufragi femení ara sembla ja una fita històrica d'una altra època, però, és clar, s'havia de començar pel més bàsic. Veníem de molta foscor, i ens queda molt camí per recórrer.

La seva visió del moviment feminista es basa en que el feminisme implica defensar el valor republicà de la igualtat entre persones, per tant, batallarà contra qualsevol discriminació que faci que una dona se senti inferior o tingui més dificultats que un home per fer el que sigui. Si això és ser feminista, destaca que és la més feminista de totes.

Per ella, com totes les causes en què cal defensar la igualtat de drets, el feminisme és una lluita que no es pot abandonar, perquè els anomenats micromasclismes estan molt impregnats en el comportament de la nostra societat. Cal seguir treballant des de tots els àmbits –i així ho fan des de l'Ajuntament– per no permetre que la dona sigui infravalorada ni menyspreada en cap circumstància.

Tot i tenir totes punts de vista molt diferents, crec que és bastant obvi des de les seves experiències que encara no s'ha arribat a la igualtat política però cadascuna està posant el seu granet de sorra per poder

arribar-hi. D'aquesta manera, es pot extreure que el sufragi femení tampoc va ser la solució definitiva per acabar amb les desigualtats polítiques.

2.4.2. Ester Franco. - Som VNG.

Segons l'Ester Franco, no hi ha igualtat política i és una cosa que debat molt amb els seus companys. Defensa que es necessita encara molta formació; s'ha de desconstruir la ment de totes aquelles idees masclistes que has après i realment no és gens fàcil. Costa tant que primer has d'admetre que tu mateix ets una persona masclista ja que has sigut educat i criat dins un espai masclista. Destaca que ella lluita cada dia per intentar desfer-se d'aquest masclisme establert però tot i estar més a prop que moltes altres persones, encara li falta molt per aprendre.

A part d'això, també fa referència al fet que un home que no està format en el feminisme, no pot fer polítiques feministes; les persones que pensen que estan més a prop de la igualtat que del que hi són, fan molt de mal ja que són conformistes i no accepten la lluita que ens queda per endavant. S'ha de reconèixer la realitat per poder estar més a prop de la solució.

Ella ha aprofitat el moviment sufragista per descriure la seva opinió envers el moviment feminista. Destaca que el sufragisme no va sorgir perquè les dones només volguessin el vot; les dones estaven patint a casa, no tenien el dret de treballar del que volien, d'estudiar el que volien, estaven obligades a treballar a casa, no tenien el dret sobre les seves pròpies terres... la pèrdua de drets civils era altíssima i llavors el dret a vot era un dret que les unificava a totes. D'aquesta manera, parlem del sufragi femení com si fos un aspecte aconseguit en un moment concret quan té una història molt diversa depenent del moment històric o del país.

D'aquesta manera ella creu que el moviment feminista representa els mateixos valors. Per ella, el feminisme no ha de ser tractat com només un ja que depenent del país o del moment històric, és molt diferent. És evident que el feminisme demana el mateix (igualtat) però hi ha matisos que el fan diferent. Per això mateix s'ha de donar suport a les companyes i les seves realitats. No ha d'haver-hi agressions entre les lluitadores.

A part d'això destaca que ella no es considera "mig feminista", defensa que si s'observa una conducta que està malament, s'hi ha de lluitar. Argumenta que fins que no arribi el dia que una noia pugui anar pel carrer sola sense por, no haurem aconseguit igualtat, i per desgràcia falta molt per a això.

2.4.3. Marta Jofra. – Capgirem Vilanova i la Geltrú – CUP.

Segons Marta Jofra, la dona tampoc ha aconseguit la igualtat política ja que el fet de tenir el dret a vot o de poder fer càrrecs electes no significa que l'accés sigui equitatiu. Com que fa tant poc temps que les dones poden participar dins la política, creu que encara falta temps perquè la seva presència sigui equilibrada. Des de la seva experiència, no creu que ho hagi tingut més difícil que un home per accedir a un càrrec polític però també perquè no té fills, no té persones dependents d'ella i per tant ho té més fàcil per compaginar la seva vida privada amb la pública. Tot i així, com que la dona encara té aquell rol de "cuidadora", sap de moltes dones que han de fer una especie de doble jornada per tal d'arribar a tot.

A més a més, destaca que sempre es jutja més severament a una política femenina pel simple fet de ser una dona. Una política ha de demostrar la seva validesa molt més perquè encara es creu que la dona no té aquesta capacitat de lideratge. Tenint en compte que els homes han comès un munt d'errors durant la història de la política, la dona també hauria de tenir un marge per cometre errors.

Segons ella, el moviment feminista és un dels moviments més potents a nivell polític que hi ha hagut durant l'història de la humanitat. És un moviment que té una visió molt clara de com vol la societat i sobretot al segle XX va ser una revolució. Van aconseguir canviar la societat en molt poc temps. Ara, la seva sensació és que fa uns anys el moviment feminista va tenir molt d'èxit i va haver una embranzida molt bèstia. Però després va començar a dividir-se i li sap greu perquè sembla difícil trobar un altre cop la reconciliació. Destaca que davant dels nous tipus de feminismes i tot això, una part del feminisme més clàssic ha quedat una mica més enfrontat. Al final totes les visions tenen el mateix objectiu; que respectin els drets de tothom, que no hi hagi discriminacions de cap persona en funció del seu gènere... També és interessant l'evolució que ha fet, veu que el feminsime es va impregnant d'altres corrents ideològiques com ara l'ecologisme o l'anticapitalisme perquè al final totes les formes d'opressió estan vinculades.

Des del seu punt de vista, el més potent seria que hi hagués una lluita conjunta (cal diàleg, empatia i trobar un objectiu comú). Al final, com s'ha vist durant la història, com més divisió, més probabilitats hi ha que desapareixi sota el poder de les dretes. D'aquesta manera estaria molt bé resoldre les diferències.

2.4.4. Erika Quintero. – Ciutadans – Partido de la Ciudadanía.

Segons l'Erika Quintero, encara estem molt lluny d'aconseguir la igualtat de les dones en la gran majoria d'àmbits i políticament parlant es pot veure com les persones que majoritàriament pugen en els partits polítics són homes. Destaca que fins fa molt poc no hi havien dones liderant cap partit polític fins que es va escollir a la Inés Arrimadas.

Per ella, el moviment feminista és molt necessari i s'ha d'anar implementant dins les escoles i també a casa. Però per ella, el feminisme significa voler aconseguir la igualtat entre les persones sense que ningú digui ni el que s'ha de ser, ni el que s'ha de sentir, ni el que se suposa que s'ha de fer. Molt sovint, veu com es parla en nom de les dones fent discriminacions d'altres dones que no pensen igual. Destaca que això no és feminisme sinó imposició i, també una manera de reprimir a totes aquelles dones que no són tan radicals per tal que hi hagi un únic pensament al respecte. Per ella, la lluita feminista actual hauria de passar per intentar aconseguir una igualtat efectiva tant a nivell professional cobrant els mateixos sous per feines iguals com anar cap a una conciliació familiar real entre altres.

Conclusions

Sincerament, aquest trajecte ha sigut molt intens però he après moltíssim. Per molt que molts defensessin que les *Suffragettes* eren massa “radicals”, crec que ha quedat bastant clar que són uns exemples a seguir, i sense elles no hauríem arribat al punt on som ara.

Tot i que un dels objectius principals que tenia de cara a aquest treball era visibilitzar les sufragistes, també volia intentar entendre les raons per les quals encara no hem aconseguit la igualtat després de tants anys de lluita. He de confessar, que les conclusions del meu projecte no les he trobat fins el final de tot, però crec que això demostra la feina que hi hagut al darrere de cada apartat i com cada apartat ha aportat el seu granet de sorra per arribar a la reflexió final.

Jo m’imagino el moviment feminista com un arbre, un arbre que durant el temps ha anat creixent i florint poc a poc. Les sufragistes, formarien part del tronc de l'arbre ja que han aportat una base fonamental per deixar créixer el moviment. A partir del que elles van aconseguir amb el dret a vot, la societat va poder evolucionar i tractar altres temes molt importants respecte la igualtat de gènere. El feminisme actual, que s’ha dividit en molts corrents, formaria les branques d’aquest arbre que poc a poc han anat sorgint amb el pas del temps. Cada branca, tot i defensar el mateix des de la base, ha adaptat el moviment a les seves necessitats i ha florit de diferents formes.

Ara bé, al nostre arbre li falta la part més important, la part que suporta tot el pes i que alimenta tot el moviment: les arrels. Això es pot entendre millor si ens fixem en els països més subdesenvolupats. En la majoria de casos, veurem que per molt que tinguin el dret a vot, les dones no tenen cap mena de llibertat i no s’han apropiat gairebé gens a la igualtat que busquen perquè, sense unes bases socials que eliminin els prejudicis envers la dona dins la societat, no es pot fer res.

Aquestes bases socials són les que necessitem per poder alimentar les arrels del nostre arbre i les que fan falta per créixer i evolucionar. Els prejudicis cap a la dona que ha imposat el patriarcat ens tenen lligades i fins que aquests no s’eliminin no podrem aconseguir mai el nostre objectiu.

Al cap i a la fi la solució a la pregunta que em vaig fer en un principi es basa en el lema “Allò que és personal és polític”¹⁷. La frase es considera radical, igual que les *Suffragettes*, però el que busca és mostrar que l’experiència personal té connexions amb les grans estructures socials i polítiques. Sense aquesta experiència personal, la política no podria arribar enlloc i per això mateix, a partir de la nostra experiència, hem de fer créixer les arrels del nostre arbre. Això, ens permetrà compartir un espai que va més enllà dels aspectes individuals i ens donarà la possibilitat de construir una societat millor.

Per poder assolir-ho, aquesta lluita ha de ser conjunta ja que les arrels del nostre arbre marquen la base de tot i influeixen en el desenvolupament de totes. El moviment feminista és un dels moviments més potents que hi ha hagut, però si volem arribar als nostres objectius haurem de tallar les males herbes que han estat creixent al nostre voltant des de sempre, haurem d’acabar amb el pensament patriarcal.

---

¹⁷ Frase popularitzada per Carol Hanisch en el seu llibre *The Personal is Political* publicat el 1970. S'utilitza com a eslògan que posa en relleu les connexions entre l'experiència personal i les grans estructures socials i polítiques.

Bibliografía

Llibres i articles:

Bock, Gisela. (1989) “La Historia de las Mujeres y la Historia del Género: Aspectos de un Debate Internacional”. Publicat a Gender & History.

Bock, Gisela. (2001) “La Mujer en la Historia de Europa”, Crítica.

Bolufer Peruga, Mónica. (2003). “Mujeres y hombres en los espacios del Reformismo Ilustrado: debates y estrategias. Departament Història Moderna i Contemporània, Instituto de la Mujer.

CAMPO ALANGE (CONDESA DE). La mujer en España. Cien años de su historia, 1860-1960. Editorial Aguilar, 1964.

Campoamor, Clara. El derecho de la mujer. Ilustre colegio de abogados de Madrid. Tirant lo Blanch. Valencia (2018). Recuperat de:

https://www.anabad.org/wp-content/uploads/2020/04/Clara-Campoamor_El-Derecho-de-la-Mujer.pdf

Capel Martínez, Rosa Maria (1992). El sufragio femenino en la segunda república española. Editorial Ilustrada.

Doyle Wheeler, Anna. (2020) Capítol: “Rights of Women. A Lecture Delivered by Mrs. Wheeler, Last Year, in a Chapel Near Finsbury Square”, British Co-Operator, 1830, 12–15, Llibre: Contemporary Thought on Nineteenth Century Socialism.

Errázuriz Vidal, Pilar. (2014) Mujeres Sufragistas Occidentales en el Siglo XIX: Una mirada misògina en las Bostonianas de Henry James. La A l'jaba Segona època, Volum XVIII.

Farge, Arlette. (1986) “La Historia de las Mujeres. Cultura y Poder de las Mujeres: Ensayo de Historiografía”. Historia Social.

Franco Rubio, Gloria A. (2004) “Los Orígenes del Sufragismo en España”. Universitat Complutense.

Márquez González, Mayte. “La Verdad” – Artículos de Albacete. Recuperat de:

<https://www.uv.es/~dones/temasinteres/historia/claracampoamor.htm>

Robinson, Jane. (2018) “Hearts and Minds”. Londres: Penguin Random House UK.

Pàgines web:

ABC motor (08/03/2019). Adiós al tópic: las mujeres conducen mejor que los hombres. Recuperat de: https://www.abc.es/motor/reportajes/abci-adios-topico-mujeres-conducen-mejor-hombres-201903081820_noticia.html

ACNUR Comité Español (Marzo 2018). Conoce la historia de los derechos de la mujer en España. Agencia de la ONU para los refugiados, comité español. Recuperat de: https://eacnur.org/blog/historia-derechos-de-la-mujer-en-espana-tc_alt45664n_o_pstn_o_pst/

A guid cause... The women's suffrage movement in Scotland. National Library of Scotland. Recuperat de: <https://digital.nls.uk/suffragettes/>

Adegoki, Yomi. Have Women of Color Been Written Out of The Women's Movement? Arts and Culture. Recuperat de: <https://artsandculture.google.com/theme/have-women-of-color-been-written-out-of-the-women-s-movement/IwJyavWeK7cmKg>

Aliaga Ugencio, Sandra. La querella de les dones: Entendre la feminitat a la baixa edat mitjana. AB ORIGINE. Recuperat de: <http://www.aboriginemag.com/la-querella-de-les-dones-entendre-la-feminitat-a-la-baixa-edat-mitjana/>

Alonso, Inma de (17/02/2020). Reivindicaciones feministas actuales: vivas, libres y felices. Blog Ayuda en acción. Recuperat de: https://ayudaenaccion.org/ong/blog/mujer/reivindicaciones-feministas-actuales/?gclid=Cj0KCCQjw8p2MBhCiARIsADDUFVGvVqqwnxDOZR-7zUhP6JWIk37kWmVWlw5jutBVcMJtTYE1lZTRKYQaAmsxEALw_wcB

Amiguet, Teresa (26/09/2012). Victoria Kent, una mujer avanzada a su época. La Vanguardia. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/hemeroteca/20120926/54344273111/victoria-kent-biografia-muerte-aniversarios-abogacia-espana-prisiones.html>

anunez12 (12/04/2015). L'Imperialisme 1870/1914. SlideShare. Recuperat de: <https://es.slideshare.net/anunez12/imperialisme-1870-1914-46903305>

Aspinall Georgia (08/03/2021). Here are the Countries where it's still really difficult for woment to vote. Grazia. Recuperat de: <https://graziadaily.co.uk/life/real-life/countries-where-women-can-t-vote/>

Asual Gallego, Beatriz (08/09/2017). Fallece Kate Millet, la mujer que hizo que lo personal fuera político. Público. Recuperat de: <https://www.publico.es/sociedad/kate-millet-fallece-kate-millet-mujer-hizo-personal-fuera-politico.html>

Binard Florence (2017). The British Women's Liberation Movement in the 1970s: Redefining the Personal and the Political. Revue Française de civilisation britannique. Recuperat de: <https://journals.openedition.org/rfcb/1688>

Blog Oxfam Intermon. Algunas cifras sobre la desigualdad de género en España. Recuperat de: https://blog.oxfamintermon.org/algunas-cifras-sobre-la-desigualdad-de-genero-en-espana/?gclid=Cj0KCCQjw8p2MBhCiARIsADDUFVEBiCwHPGfrC1B4Rw977kAzf1JxktwLqU1mdgeVI5KPr54etVIOdsMaAvWdEALw_wcB

Blog Oxfam Intermon. El feminismo actual: 3 destacadas representantes. Recuperat de: <https://blog.oxfamintermon.org/el-feminismo-actual/>

Blog Oxfam Intermon. Estereotipos de género que escuchamos cada día. Recuperat de: <https://blog.oxfamintermon.org/estereotipos-de-genero-que-escuchamos-cada-dia/>

BOE N°107, de 5 de mayo de 1975, páginas 9413 a 9419. Ley 14/1975, de 2 de mayo, sobre reforma de determinados artículos del Código Civil y del Código de Comercio sobre la situación jurídica de la mujer casada y los derechos y deberes de los cónyuges. Boletín Oficial del Estado (BOE), Ref: BOE-A-1975-9245. Recuperat de: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1975-9245>

BOE N°175, de 24 de julio de 1961, páginas 11004 a 11005. Sobre derechos políticos profesionales y de trabajo de la mujer. Boletín Oficial del Estado (BOE), Ref: BOE-A-1961-14132. Recuperat de: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1961-14132>

Brain, Jessica. Votes for women. Historic UK. Recuperat de: <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofBritain/Votes-For-Women/>

British Library Learning (06/02/2018). What is the difference between the suffragists and the suffragettes? British Library. Recuperat de: <https://www.bl.uk/votes-for-women/articles/suffragists-and-suffragettes>

Bush, Julia (05/03/2018). The anti-suffrage movement. British Library. Recuperat de: <https://www.bl.uk/votes-for-women/articles/the-anti-suffrage-movement>

Canal Historia. Clara Campoamor. Perfiles. Recuperat de: <https://canalhistoria.es/perfiles/clara-campoamor/>

Canal Historia (01/10/2019). El voto femenino en España. Canal Historia. Recuperat de: <https://canalhistoria.es/blog/el-voto-femenino-en-espana/>

‘Cat and Mouse’ Act 11913. Parliament UK. Recuperat de: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/unesco/cat-and-mouse-act/>

Collaborative Organization for Virtual Education. Conciliation Bills. COVE. Recuperat de: <https://editions.covecollective.org/chronologies/conciliation-bills>

Collinson, Alwyn (14/11/2018). How Black Friday changed the Suffragette struggle. Museum of London. Recuperat de: <https://www.museumoflondon.org.uk/discover/black-friday>

Consolé, Victor (19/11/1910). Front page of *The Daily Mirror*, 19 November 1910: "Violent scenes at Westminster, where many suffragettes were arrested while trying to force their way into the House of Commons." Recuperat de: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Daily_Mirror,_19_November_1910,_front_page_\(cleaned\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Daily_Mirror,_19_November_1910,_front_page_(cleaned).png)

Countries where women can't vote 2021. World population review. Recuperat de: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-where-women-cant-vote>

Culbertson, Alix (06/02/2018). Who were the Suffragettes? Sky News. Recuperat de: <https://news.sky.com/story/the-suffragettes-the-women-who-risked-all-in-their-battle-to-vote-11233478>

Curzon, George Nathaniel. Lord Curzon's 15 good reasons. National Trust UK. Recuperat de: <https://www.nationaltrust.org.uk/kedleston-hall/features/lord-curzons-15-good-reasons>

Curzon, George Nathaniel. 'No Votes Thank You' – Lord Curzon of Kedleston and the Anti-Suffrage movement. National Trust UK. Recuperat de: <https://www.nationaltrust.org.uk/kedleston-hall/features/no-votes-thank-you---lord-curzon-of-kedleston-and-the-anti-suffrage-movement>

De Miguel Álvarez, Ana (1997). Lo personal es político. Espacio UNED. Recuperat de: <http://e-spacio.uned.es:8080/fedora/get/bibliuned:filopoli-1997-9-1111/pdf>

Diversos autors. Emily Davison. Wikipedia. Recuperat de: https://es.wikipedia.org/wiki/Emily_Davison#Accidente_en_el_Derby_del_4_de_junio_de_1913

Diversos autors. Human rights in Qatar. Wikipedia. Recuperat de: https://en.wikipedia.org/wiki/Human_rights_in_Qatar

Diversos autors. Maria Aurèlia Capmany i Farnés. Recuperat de: https://ca.wikipedia.org/wiki/Maria_Aurèlia_Capmany_i_Farnés

Diversos autors. National Society for Women's Suffrage. Wikipedia. Recuperat de: https://en.wikipedia.org/wiki/National_Society_for_Women%27s_Suffrage

Diversos autors. Nicab. Wikipedia. Recuperat de: <https://ca.wikipedia.org/wiki/Nicab>

Diversos autors. Reform Act 1832. Wikipedia. Recuperat de: https://en.wikipedia.org/wiki/Reform_Act_1832#Women's_suffrage

Diversos autors. The struggle for democracy. National Archives UK. Recuperat de: http://www.nationalarchives.gov.uk/pathways/citizenship/struggle_democracy/getting_vote.htm

Diversos autors. William Gladstone. Wikipedia. Recuperat de: https://es.wikipedia.org/wiki/William_Gladstone

Diversos autors. Women's suffrage. Wikipedia. Recuperat de: https://en.wikipedia.org/wiki/Women%27s_suffrage

Dr. Christina Scharff (17/02/2019). Por qué tantas mujeres jóvenes no se identifican con el término feminista. BBC News Mundo. Recuperat de: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-47185833>

El País Economía (04/10/2021). La brecha de género oscila entre 7.000 y 2.000 euros según autonomías. Recuperat de: https://cincodias.elpais.com/cincodias/2021/10/01/economia/1633104261_870856.html

Equipo de Pablo Iglesias, Tercer Asamblea de Podemos. Documentos de Feminismos, Una transición feminista. Recuperat de: https://terceraasamblea.podemos.info/wp-content/uploads/Doc_feminismos_Un_Podemos_Contigo_con_anexos.pdf

Europa Press, Agencia de datos (04/12/2021). Las denuncias y delitos por agresión y abuso sexuales, en datos y gráficos. Recuperat de: <https://www.epdata.es/datos/denuncias-delitos-agresion-abuso-sexual-datos-graficos/251>

Europa Press/Andalucía/Málaga (06/11/2021). PSOE-A apuesta por el “feminismo real y efectivo” ante los “pasos atrás” del Gobierno andaluz en igualdad. Recuperat de:

<https://www.europapress.es/andalucia/malaga-00356/noticia-psoe-apuesta-feminismo-real-efectivo-pasos-atras-gobierno-andaluz-igualdad-20211106192913.html>

Europa Press, Agencia de datos (08/03/2021). Casado defiende el feminismo liberal del PP y no admite “etiquetas” de la izquierda ni “lecciones” de Vox. Recuperat de:

<https://www.europapress.es/nacional/noticia-casado-defiende-feminismo-liberal-pp-no-admite-etiquetas-izquierda-lecciones-vox-20210308135643.html>

[Ferrer Valero](#), Sandra (31/03/2015). La sufragista pacifista, Millicent Fawcett (1847-1929). Mujeres en la historia. Recuperat de:

<https://www.mujaresenlahistoria.com/2015/03/la-sufragista-pacifista-millicent.html>

Fernández, Tomás y Tamaro, Elena. Biografía de Victoria Kent. Biografías y Vidas. Recuperat de:

<https://www.biografiasyvidas.com/biografia/k/kent.htm>

Fraga, Paula (07/03/2020). Ni división, ni ruptura: resistencia a la tentativa de despolitización y desarticulación teórica del feminismo. Público. Recuperat de:

<https://blogs.publico.es/otrasmiradas/30093/ni-division-ni-ruptura-resistencia-a-la-tentativa-de-despolitizacion-y-desarticulacion-teorica-del-feminismo/>

Gil, Andrés (19/09/2021). Al PP de Casado se le atragantan el aborto, la violencia machista y los derechos LGTBIQ en Europa. ElDiario. Recuperat de:

https://www.eldiario.es/politica/pp-casado-le-atragantan-aborto-violencia-machista-derechos-lgtbiq-europa_1_8311851.html

Gonzales, Erica (18/08/2020). How the Term Suffragette Evolved from its Sexist Roots. Bazaar. Recuperat de:

<https://www.harpersbazaar.com/culture/politics/a33633227/suffragette-meaning-history/>

Guibert, Alejandra (08/02/2018). Emily Wilding Davison. Mujeres para pensar. Recuperat de:

<https://mujeresparapensar.com/2018/02/08/emily-wilding-davison/>

Hassall, John. A Suffragette’s Home, early 20th century. Recuperat de:

<https://www.heritage-images.com/preview/1192201>

History.com Editors (09/09/2019). Industrial Revolution. www.history.com. Recuperat de:

<https://www.history.com/topics/industrial-revolution/industrial-revolution>

Instituto Nacional de Estadística (INE). Mujeres en el Congreso de los Diputados por partido político y periodo. INE. Recuperat de:

https://www.ine.es/jaxi/Tabla.htm?path=/t00/mujeres_hombres/tablas_1/10/&file=p02001.px

Instituto Nacional de Estadística (INE). Resultados nacionales, condenados por delitos sexuales. INE. Recuperat de: <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=28750>

Kettler, Sara (12/11/2021). Emmeline Pankhurst Biography. www.biography.com. Recuperat de: <https://www.biography.com/activist/emmeline-pankhurst>

Key dates. Parliament UK. Recuperat de: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/keydates/>

López, Carmen (22/11/2021). Datos y cifras, Violencia sexual, Amnistía Internacional España. Recuperat de: https://www.es.amnesty.org/fileadmin/noticias/Datos_y_cifras_VS.pdf

Martínez Hoyos, Francisco (06/12/2019). Victoria Kent, la feminista que se opuso al voto femenino. La Vanguardia “Historia y Vida”. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/historiayvida/historia-contemporanea/20191206/472057044866/victoria-kent-segunda-republica.html>

Martínez Iglesias, Roger (2013). El paper de la dona durant el franquisme. 2º Premi treball de recerca universitat de VIC. Recuperat de: http://premisrecerca.uvic.cat/sites/default/files/webform/59edbd258d01ba312fee701d24f2e23a73604461_El%20paper%20de%20la%20dona%20durant%20el%20franquisme.pdf

Ministerio de Trabajo y Economía Social, Gobierno de España. Igualdad de Género. Recuperat de: <https://www.mites.gob.es/es/igualdad/index.htm>

Montero, Irene (20/10/2021). “Esta legislatura debe finalizar con cinco grandes proyectos de derechos feministas”. Gobierno de España, prensa. Recuperat de: <https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/igualdad/Paginas/2021/201021-montero.aspx>

Mukherjee, Sumita (30/10/2017). Black history month: Diversity and the british female suffrage movement. Fawcett. Recuperat de: <https://www.fawcettsociety.org.uk/blog/diversity-british-female-suffrage-movement>

Naciones Unidas (05/03/2020). Un 90% de la población mundial tiene prejuicios contra la mujer según la ONU. Agencia EFE. Recuperat de: <https://www.efe.com/efe/america/sociedad/un-90-de-la-poblacion-mundial-tiene-prejuicios-contra-mujer-segun-onu/20000013-4188432>

Naranjo, José (02/03/2021). Liberadas en Nigeria las 279 niñas secuestradas en una escuela. El País. Recuperat de: <https://elpais.com/internacional/2021-03-02/nigeria-anuncia-la-liberacion-de-todas-las-ninas-secuestradas-en-una-escuela-femenina.html>

Pankhurst, Christabel (14/03/1913). The Suffragette. National Archives UK. Recuperat de: <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/suffragettes-on-file/the-suffragette-newspaper/>

Pla Julián, Isabel. Adam Donat, Antoni. Bernabeu Díaz, Isabel (09/05/2013). Estereotipos y prejuicios de género: Factores determinantes en Salud Mental. Norte de salud mental. Recuperat de: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4694952.pdf>

PSOE Actualidad noticias. El feminismo debe “pasar a la acción”, Recuperat de: <https://www.psoe.es/actualidad/noticias-actualidad/el-feminismo-debe-pasar-a-la-accion/>

PSOE El Socialista, Gil Rosiña, Isabel. Socialismo es feminismo. Recuperat de: <https://www.psoe.es/el-socialista/socialismo-es-feminismo/>

PSOE, Programa elecciones generales (28/04/2019). Feminismo, igualdad de trato y diversidad: más y mejor democracia. Recuperat de: <https://www.psoe.es/media-content/2019/04/PSOE-programa-elecciones-generales-28-de-abril-6.pdf>

Puleo, Alicia (11-2010). Lo personal es político: el resurgimiento del feminismo radical. Kate Millet. Mujeres en Red. Recuperat de: <https://www.mujaresenred.net/spip.php?article2061>

Purvis, June (26/11/2018). Cat and mouse: force feeding the suffragettes. History Extra. Recuperat de: [Unshackled: Story of How We Won the Vote \(Women's Voices S.\) Christabel Pankhurst](https://www.historyextra.com/feature/women/unshackled-story-of-how-we-won-the-vote-women-s-voices-s-christabel-pankhurst/)

Ravichandran, Priya (05/03/2018). The Indian Suffragists: Claiming their Rights in Britain and India. Oxford Human Rights Hub. Recuperat de: <https://ohrh.law.ox.ac.uk/the-indian-suffragists-claiming-their-rights-in-britain-and-india/>

Raw, Louise (08/02/2018). The sexual assault faced by the Suffragettes. www.politics.co.uk. Recuperat de: <https://www.politics.co.uk/blog/2018/02/08/the-sexual-assault-faced-by-the-suffragettes/>

Redacción Central, Los Tiempos (11/10/2016). Mujeres y los prejuicios que afrontan a diario. Los Tiempos Recuperat de: <https://www.lostiempos.com/actualidad/cultura/20161011/mujeres-prejuicios-que-afrontan-diario>

Riddell, Fern (06/02/2018). Suffragettes, violence and militancy. British Library. Recuperat de: <https://www.bl.uk/votes-for-women/articles/suffragettes-violence-and-militancy>

Rivera Garretas, María-Milagros (21/06/2021). La querella de les dones. Biblioteca Virtual de Investigación Duoda (Universitat de Barcelona). Recuperat de: <http://www.ub.edu/duoda/bvid/text.php?doc=Duoda:text:2013.07.0015>

Rocabert Maltas, Mar y Pous, Ariadna (07/03/2020). El feminisme és més visible però la igualtat queda lluny. Quadern El País.cat. Recuperat de: https://cat.elpais.com/cat/2020/03/06/catalunya/1583504751_711411.html

Sánchez Cascado, Paloma de la Nuez. Victoria Kent Siano. Real academia de la Historia. Recuperat de: <https://dbe.rah.es/biografias/11463/victoria-kent-siano>

Sanchez, Sònia (05/03/2020). El 90% d'homes i dones del món tenen prejudicis masclistes. Ara. Recuperat de: https://www.ara.cat/internacional/homes-dones-tenen-prejudicis-masclistes_1_1192819.html

Second Reform Act 1867. Parliament UK. Recuperat de: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/furtherreformacts/>

Significados. Tipos de feminismo. www.significados.com. Recuperat de: <https://www.significados.com/tipos-de-feminismo/>

Simkin, John. Cat and Mouse Act. Spartacus Educational. Recuperat de: <https://spartacus-educational.com/Wcat.htm>

Start of the suffragette movement. Parliament UK. Recuperat de: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/overview/startsofthesuffragette/>

Suffrage in wartime. Parliament UK. Recuperat de: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/overview/suffragetteswartime/>

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Coverture law. Britannica. Recuperat de: <https://www.britannica.com/topic/coverture>

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Emmeline Pankhurst Biography. Britannica. Recuperat de: <https://www.britannica.com/biography/Emmeline-Pankhurst>

The Findmypast team (6/10/2020). Were there Black Suffragettes in Britain? Find my past. Recuperat de: <https://www.findmypast.co.uk/blog/history/black-suffragettes>

The Reform Act 1832. Parliament UK. Recuperat de: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/reformact1832/>

Third Reform Act 1884. Parliament UK. Recuperat de: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/one-man-one-vote/>

What were the arguments for and against female suffrage? Wadebridge School. Recuperat de: <https://www.wadebridge.cornwall.sch.uk/assets/file/Votes%20foe%20Women%20knowledge%20booklet%20section.pdf>

Women get the vote. Parliament UK. Recuperat de: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/overview/thevote/>

Women in world war I. National WWI Museum and Memorial. Recuperat de: <https://www.theworldwar.org/learn/women>

Xunta de Galicia, Consellería de emprego e igualdade. ¿Qué es la violencia de género? Recuperat de: <http://igualdade.xunta.gal/es/content/que-es-la-violencia-de-genero>

Vídeos i pel·lícules:

Adie, Kate (19/01/2014). What did WW1 really do for women?. BBC World War One. Recuperat de: <https://youtu.be/YbTlrA29Ndk>

Pathé, Ruby i Gavron, Sarah. (2005) *Suffragette* (Pel·lícula). Regne Unit. Film4 Productions.

Imatges

Figura 1: Pamflet de la NUWSS “Votes for Mothers”. The British Library. Recuperat de: [NUWSS - Suffragists and Suffragettes. British Library.](#)

Figura 2: Pamflet de la NUWSS. “Suffragists and Suffragettes”. Recuperat de: [NUWSS - Suffragists and Suffragettes. British Library.](#)

Figura 3: Article de la revista “*The Suffragette*” (14/03/1913). The National Archives. Recuperat de: <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/suffragettes-on-file/the-%20suffragette-newspaper/>

Figura 4: May Billinghurst. Museum of London. Recuperat de: <https://collections.museumoflondon.org.uk/online/object/456290.html>

Figura 5: Portada del diari “The Daily Mirror” (19/11/1910). Wikimedia Commons. Recuperat de: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Daily_Mirror,_19_November_1910,_front_page_\(cleaned\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Daily_Mirror,_19_November_1910,_front_page_(cleaned).png)

Figura 6: Pòster antisufragista: A Suffragette’s Home 1910. John Hassall, Heritage Images. Extret de: <https://www.heritage-images.com/preview/1192201>

Figura 7: Les quinze bones raons del Lord Curzon en contra de l’aprovació del sufragi femení. Digital nls. Recuperat de: https://digital.nls.uk/suffragettes/media/13197/Source_24_page2.jpg

Figura 8: Victoria Kent i Clara Campoamor. Igualando Realidades. Recuperat de: <https://igualandorealidades.wordpress.com/tag/victoria-kent/>

Figura 9: Mapamundi dels països que no cedeixen la llibertat total a la dona a l’hora de votar. World Population Review. Recuperat de: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-where-women-cant-vote>

Figura 10: Evolució del sufragi femení mundialment. Beautiful news. Recuperat de: <https://informationisbeautiful.net/beautifulnews/84-women-vote-everywhere/>

Figura 11: Bretxa salarial entre homes i dones a Espanya l’any 2019. CincoDías, El País. Recuperat de: https://cincodias.elpais.com/cincodias/2021/10/01/economia/1633104261_870856.html

Figura 12: Estadística de les agressions sexuals amb penetració a Espanya fins l’últim trimestre de cada any. Epdata. Recuperat de: <https://www.epdata.es>

Figura 13: Feminisme de la igualtat. Muy interesante. Recuperat de: <https://www.muyinteresante.es/cultura/fotos/tipos-de-feminismo/4>

Figura 14: Manifestació antiracista contra el masclisme. El Orden Mundial. Recuperat de: <https://elordenmundial.com/movimiento-feminista-negro-estados-unidos/>

Figura 15: Adriana Lastra, vicesecretària General del PSOE i portaveu del Grup Socialista al Congrés. PSOE. Recuperat de: <https://www.psoe.es/actualidad/noticias-actualidad/adriana-lastra-acabar-con-la-desigualdad-con-la-explotacion-y-con-la-violencia-es-la-tarea-del-feminismo-y-del-socialismo/>

Figura 16: Rocío Monasterio a la campanya “No hables en mi nombre”. Rebelión en la Granja. Recuperat de:

<https://rebelionenlagranja.com/noticias/espana/el-alegato-de-las-mujeres-de-vox-contra-el->

Figura 17: Irene Montero. Voz Populi. Recuperat de:

<https://www.vozpopuli.com/espana/irene-montero-gasto-personal.html>

